

güney

AYLIK SANAT DERGİSİ

Desen : Jülide Atılmaz UNAL

ETEM OLGUNIL, FIKRET ÜRGÜP, SELAHATTİN HİLAV, METİN ELOĞLU, CAHİT İRGAT, NİL METE-
OĞLU, A. HALİM UĞURLU, MİNE ÖZYILMAZ, RAUF AYBEY, CELÂL ÇUMRALI, MEHMET DEMİREL,
BEKİR ALAN, Maurice Carême - HALİL KOCAGÖZ, Bertolt Brecht - ADALET CİMCOZ, HASAN KAV-
RUK, MEHMET SALİHOĞLU, Franz Kafka - NUR TÜRETKEN, SADIK DENİZ, İBRAHİM ÖRS, NEDİM
ORTA, AYŞE ERSOY, OĞUZ TÜMBAŞ, MAHİR ERSİN GERMEÇ, SAİT FAİK, SIYAMI ÖZEL, GÜNGÖR
ÖZMEN, PHILIPPE SOUPAULT, AVRAM VENTURA VE GÜLDESTE — Şiir eki —

güney güney güney güney güney güney

Sayı: 33

HAZİRAN 1970

250 Krş.

KİTAPLAR □ Etem OLGUNIL □ DERGİLER

KIRAL UŞUMESİ / Sabahattin K. AKSAL / Oyun / Varlık Yayınları / 1970.

S. K. AKSAL'ın anısdığımızca 6. oyunu bu. Ozanlığını, öykücülüğünü çoktan saptamış sanatçı, bu alandaki başarısını da aksatmaksızın sürdürüyor. İlk oyunu "Evin Üstündeki Bulut" için bir deneme niteliği taşıyordu denebilir. Ne ki, "Şakacı"dan buyana, her yeni yapıtıyla şaşmaz, sapmaz bir çizgiyi sürdürdü. Bu son "oyun"u gereğince değerlendirdi "sahne"lerde zaten; biz şuracıkta "ana tema"ya değinmekle yetinelim: Çokça kişili, alabildiğine soyutlanmış bir kurgu var KIRAL UŞUMESİ'nde. Diyelim; "Bir Odada Üç Ayna", "Kahvede Şenlik Var" daki tenha somutluğun yerini bu kez bir bambaşka tutum almış; kişiler birer gölge, birer simge... Kiral'ı da, Kiralçesi de, Bastonlu Bay'ları, Şemsiyeli Bayan'larıyla. Yazarın önemseydiği anlam; bireyin, -kiral bile olsa- kişisel bencilliğinden kolayca kopamayacağı, yoğun bir çevre etkisinin güdücülüğü, kolayca tanımlanamaz olguların kişiyi İNSAN yapışı; yanlış, yapraticı yorumlarla boğuşma, yasadışı koflukların olumsuz sonuçları ve bu tür ezberciliğe, çıkarıcılığa başkaldırıları. Ne oyunu gördüm, ne de bay Alınacak'ın yorum gücünü; ama, "metin"i okurken, -görmüşcesine- etkilendim, çok sevdim KIRAL UŞUMESİ'ni. Nedeni de şu ola: Katı, öğretisel bildirilere yeltenilmediği oranda daha insancıl, daha etkin "sanat"ın gizini çok iyi biliyor AKSAL!

YENİDEN / Mehmet KIYAT / Şiirler / Ankara, 1970.

Ozanın 6. betiği bu. Öncekilerden salt DOĞU ile TÜRKİYE BİZİ DİNLİYOR'u anısiyorum; AK ÖZLEM, ÇOKLU KENTLER GERÇEĞİ, SÜRELERİN SÖZÜ geçmedi elime, bulamadım da. KIYAT, bu çok beğenilice düzenlenmiş betiğinde 23 şiirini sunuyor. Uzunlu kısalı, Tümü de, ülkesel sorunlarımızı kapsayan, toplumcu şiir açısına yaklaşık bir içerikte. Ama en önemlisi; yavan, kuru bir "söylev" işgüzarlığına düşmüyor Kıyat; ve de hani şu gelipgeçmiş ozanlarımızdan sinsice aşımalara hiç yeltenmiyor.. Kimi kez sürçse de, dobra dobra rahğı yadsınamaz; eh bir ozan için de az erdem değil bu! Örnek mi? Verelim:

KEMİK

Sıcak ve yazılıdır kemik
Kan damara vurunca
Dik durur
Yuanınca kir tutmaz alanlar

Karanlığın koyu yerinde
Sessizliğe
Ve soluğundan kaçanlara
döner bıçak

Ağzını iyi kullanan
İnce bir kadın tadında
Soyunur gerçeğin aşımaz
yüzü

Ağaçlar çiçeğe
Ve buzlar çözülmeğe durunca
Güzel günlere açılır kapılar

GODOT'YU BEKLERKEN / Samuel BECKETT / Oyun / Altın Kitaplar / İst. 1970.

Geçenlerde kıyameti kopardı gazeteler: Beckett'in yeni oyunu çok çok yarım dakika sürüyormuş! Adı: İÇÇEKME. Yarı İrlanda'lı, yarı Fransız yazar epey gecikmiş ola; niyesi de, bundan 15 yıl önce Sait FAİK'in tek sözcüklük - belki de 10 saniyelik - bir oyun yazmış olması: SATTIYORUM. Neyse, ünlü sanatçıyı bu tür yarışmalara yakıştırarak değiliz elbet; "Godot'yu Beklerken", bu

kez daha bir süslü - püslü sunuluyor; bizdeki oyun okurlarının sayısını düşünerek, bu tür yatırımlara şaşıyorum; yine de içten alkışlıyarak... Beckett çağımız yazınında yadsınmaz kişilerden; nedenlerini de kendimizce özetleyiverelim: Kişilerin "bamtel"ni çok iyi biliyor, bir.. Ressam S. Dalı'nın yaşamında uyguladığı yöntem, sanatına uygulayarak, yoktan var ettiği çevre ilgisini başarıyla sürdürebiliyor, iki... Daha ne?

KAHKAHA / Ayhan İLTER / Aşk Şiirleri / Ankara, 1970.

"Mevcudu tükenmiş" iki betiğinden sonra Kahkaha geliyor; daha da sırada 4 yapıtı var sanatçının: Nisan Bulutları, Başkentte Sergiler, Aşk Bankası, Dört Aydınlık Gün. Doldu bir betik bu; içinde tam 49 şiir var; 60 sayfada tıklım tıklım. Arka kapakta da esmer üstüne "Mona Lisa" gülümsemeli bir bayan portresi ve şu "takdim": Başkent'in hanımefendi sanatçısı Aysel Güvenç. Bilmeyeyi, betiğin 3. sayfasında çözüyorsunuz: "Bu kitap, KAHKAHA adlı şiirin Başkent ve Türkiye'de tanınmasında bü-

yük rolü olan, değerli ses sanatkarı AYSEL GÜVENÇ'e armağan edilmiştir."

TRAAKKK! / Ömer AŞICI / Şiirler / İstanbul, 1970.

Oldukça genç bir ozan Ö. Aşıcı, bu da ilk sunduğu betik. 47 şiirini kapsayan bu derlemesinde özgün bir kişiliğin izleri hemen seziliyor. Nedir ki, eskice ustaların etkisini yansıtan şiirleri de az değil; eğer onları da ayıklayabilmek cömertliğini gösterseydi, daha olumlu bir bütünlüğe ererdi Traakkk. Biz burada sözü uzatmadan, ayrıntılı bir eleştiriye geçmeden, KÖYLÜM adlı şiirini anmakla yetinelim:

Ellerinj ver öpem
toprak kokar bir uzun bir
yüce yeşil
kapanam ayaklarına yetmez
buğday olur başak olur
harmanda ekmek
içem o sarışın bozkır terini
güçlenirim büyürüm usul usul

gözümün nuru büyüğüm
ülkemin ısığı ekmeğim
gücümün kökeni memedim
sevimin anayurdu
onurum

BİZE GELEN KİTAPLAR :

HALKIMIZ VE SANATIMIZ / Mehmet Çınarlı / Makale ve Denemeler / Hisar Yayınları: 9 / 7 lira.

BAŞINI ALIP GİDEN DÜNYA / J. Habib Gerez / 10 şiir kitabından seçmeler / Kendi Yayını / 10 lira.

ÇAĞ AÇMAĞA GELDİM KAPINA / Karyalı Mustafa Çakmak / Şiirler / Eflâtan Yayınları: 2 1/2 lira.

HERSEY / Enver Tuncalp / Şiirler / Kendi Yayını / 10 lira.

Hareket Yayınları :
ORTADAKİ ADAM / Mustafa Kutlu / Hikâyeler / 750 Krş.
BEYAZ GECELER / Dostoyevski - M. Yılmaz Dikbaş / Roman / 4 lira.

MEHMET AKİF / Nurettin Topçu / 5 lira.

DEVLET ve DEMOKRASI / Nurettin Topçu / 4 lira.

İSLÂM HUKUKUNDA DEVLET YAPISI / Hüseyin Hâtemi / 5 lira.

İSLÂM ve İNSAN / Nurettin Topçu / 4 lira.

REKLÂMLARINIZ İÇİN

BASIN İLÂN KURUMU

Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Turkocağı Caddesi No. 1 İstanbul
Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telg. Adr. : BASINKURUMU

TANIDIĞIM SAİT FAİK

Fikret Ürgüp

Sait Faik'i tanıdım mı? Olur muydu bu? İnsan kendi kendini tastamam tanımır mı, zaten.. Merak eder, "Ne oluyor bana?" diye araştırırsa; bazı gerçeklerin farkına varır. Ben ne bildirdim? Üstelik, o zamanlar; 1954'ten önce, psikanaliz'in anahtarları da elimde değildi...

10 yıl birbirimize takıldık. Son 7 yıl, çok yakınlaştık. Önceleri, Beyoğlu'nda saat 23'

ÇAĞDAŞ BİLİMDE

DIYALEKTİK DÜŞÜNCE

— 3 —

Selâhattin HILAV

MATEMATİKTE :

Sonsuz küçük ve sonsuz büyük varlıklar alanında, düşünce alışkanlıklarımızı değişimliğe uğratmak gereği benimsense de, MATEMATİK'in eski değer ölçülerini hâlâ sürdürdüğü yadsınamaz. Öyle, matematiğin nesnellığı, FİZİK'in nesnellğine benzer elbet.. Matematiğin incelediği nesnenin varlığı salt ussal bir varlıktır. Hiç olmazsa, matematiğin nesnel niteliği, yönü iyice belirlenmiştir. Ve insandan insana aykırı şekiller göstermez. Nedeni de, bu nesne olabildiğince en doruk soyutluğa erişmiştir. Bu yüzden, bireysel deneyimlerden tümüyle bağımsızdır. Tanım, belit (axiome - mütearife) ve konutlar (postulat - mevzuat) değişmez ilkelere gibi görünmekte ve düzeltilmeye gereksinmesi olmayan salt doğrular benzeri düşünülmektedir.

Ama, bir keredede, bu "klâsik" kanılardan da caymak gerekiyor. Matematik doğruları, değişmez ve gereksiz olarak görebilen bu eski düşüncenin yanlıgıları da gitgide belirlenmiştir. Matematik bilimlerin kökenindeki ana düşünceler de, - fizik bilimlerde olduğunca - insan "zihni" ile deneyin karşılıklı etkisinden doğmaktadır. Bu yüzden, sözü geçen ana düşünceler sürekliliğe değişime uğramaktadırlar. Klâsik öğrenim çerçevesinden çıkamayan bir kimse, matematiğin sapaşağlam, katı bir bilgi kümesi olduğunu sanır. Oysa bu bilimin geçmişi ve gündüz sorunlarını bilen kişilerse bambaşka düşünmektedirler: "Herhangi bir temel üzerine sağlamca oturtulmuş

Sonu 15. sayfada

te birahaneier kapanmadan, "Orman" da karşılaşırdık. Tanıştıran olmamıştı. Karşılaşınca, ikimiz de "Merhaba beyim" derdik. Ertesi gün, sokakta rastlaşınca, bir gece önceki "merhaba"yı unutmuş olurduk. Şarlo'nun "Modern Zamanlar" filminde olduğu gibi. Gece, sarhoş rastiadığı kelli-felli bir adam, ertesi gün Şarlo'yu tanıamaz ve kovdurur..

Bir gün bizi tanıştırdılar:
— Hikâyeci Sait Faik, Doktor Fikret, diye.

Sonraları iyice yakınlaştık. Ben O'nun tiryakisi; O, benim tiryakim olacak kadar.

Saat 15 sularında, hastaneden dönüp muayenehaneye girerken, kapıdaydı. Doktoruydum; ondan mı? Hastalık "evhamı"ndan mı? Ölüm korkusundan mı? Dost hasretinden mi? Kimbilir...

Bira'ya başlamıştı. Akşamları Anadolu Pasajı'nda buluşuyorduk. Arkadaşı Yani Usta: "Baba, öleceksin be!" diyordu. O da: "Ölürsem ölürüm.." diyordu.

Önüme gelenle sanat üstüne konuşmazdı. Öyle ki, sanattan laf edenlere saldırgan olurdu çoğu kez. "Eşşoğlu eşşek" derdi, küfür ederdi.

Bana Jean Genêt'yi tanıtmıştı. Hatta O'nun Oeuvres Completes'ini hediye etmişti. (Şimdi benim oğlan okuyup duruyor.) Ben de O'na Kafka'yı, Lautréamont'u, Blaise Cendrars'ı, Franz Hellenz'i, Max Jacob'u, Antonin Artaud'yu tanıtmıştım.

Ben Taksim'de, o, Osmanbey'de otururdu. Geceleri o beni, ben onu evimize götürürelim derken sabah olurdu. Ne konuşurduk? Bilmem..

Bana, "Salvator" derdi, sürrealist anlamına; oysa, o, benden daha sürrealistti.

— Ulan, dedim bir gece, böyle konuşuyorsun da neden başka türlü yazıyorsun? Bizim adamlarımızın, üstünkörü "realite"nin danskasını yazdın. Ömer Seyfettin'den buyana çok yazarlar oldu. Sen üstüne mum diktin..

Son kitabımı, "Alemdağında Var Bir Yılan"ı yazdı. Bilinç, bilinçaltı ve rüyamın karıştığı asıl kendi gerçeğini.. Çoğu kişiler: "Canım, bu, Sait Faik değil" dediler, o kitap çıkınca. Oysa, asıl Sait Faik oydu.

Amerika'ya gidecektim. Buna çok bozulmuştu. Son kitabımın başına: "Fikret Ürgüp'e, Amerika'yı keşfetmeden önce" diye yazmıştı. O da, yeniden Fransa'ya, Grenoble'a gitmeyi tasarlıyordu, son aylarında. Fakat, gidemeyeceğini biliyor, kendi kendine kızıyordu. O denli bağlıydı ki buradaki yaşamına, sevgilerine, insanlarına... Buranın güneşine, denizine, balıklarına, anasına, doktoruna..

Herseye o denli bağlıydı ki, ölümünden az önce, bana bir takım "vasiyetler" etmişti. Hep sevdiği insanlara ait. Birinin askerlik işi, birinin geçim derdi, birinin hastalığı, yurd dışına kaçma çabası, başına musallat olan belâli kabadayılar, bir kızın

Desen : Metin Eloglu

Oyuncu

Bir şiirden fırlamış bir adam gibi yalnız
Uzun gecelerin dur ortalarında
Bir duy gene son yalnızlığım
Unutulmuş boğulumlar eni-konu
O kaybolan gençlik o bahar ormanında.

Ve kusması oyuncunun acılarını
Günü sağır, kör yarım
Eller senin unutmussa terini
Umursamaz taş dostlar mermer alında.

Öldü yorgun baş ağrılarında
Bu gün yalnız, yarım da
Ön karanlık, yön karanlık
Ne geçmişten ses, ne gelecekte artık.

Bir şiirden fırlamış bir adam gibi yalnız.

Cahil İrgal

safılığı... Burgaz'dan başlayıp Galata'ya, Beyoğlu'na, Menekşeli Vadiye, Arnavutköy'e, oradan Bebek'e, sonra karşıyakaya, Üsküdar'a ve oradan Pendik'e kadar yayılan İstanbul'un göbek taşında sevdiği, özlediği, ayrılmak istemediği bir alay varlık...

İnsanlarını birer birer bana devretmişti. Adlarıyla. Fakat insan, aslında alçaktır ve kadir bilmez. Sait'i elden kaçırdıktan sonra, vasiyetlerini yerine getiremedim. Kendi yaşamım boğazıma kadar gelmişti. Zor, ama çok zor yaşıyordum o zamanlar...

Tertemiz, Akdeniz insandıydı Sait. İçinden kaban bir deniz. Hiç durulmadan gitti.

Sırılsıklam bir mezarlığa gömdük O'nu. Sonra, çukura dolan yağmur. El sıkışmalar. Arda kalıp da, yağmuru umursamayan bir iki insan...

FÜREYA ile...

"Notre Dame de sion"daki orta öğreniminden sonra İstanbul Üniversitesi FELSEFE bölümüne devam etmiş bir süre. Henüz 6 yaşındayken keman çalışmaları başlıyor. 1947'de hastalanıyor; İsviçre'de sanatoryunda iken resim heykel ve seramik ilk yönelişleri. 1951'den sonra yine İsviçre ve Paris'deki özel atölyelerde sürdürüyor bu alanlardaki tutkusunu. İstanbul'dan getirdiği kil örnekleriyle kendine özgü deneylere girişiyor. Ve ilk sergisi Paris'de 1951 yılında, MAI galerisinde; salt seramik ve itoğrafi üstüne. Sonraları "duvar seramiği"ne yöneliyor, yoğunlaşıyor çalışmaları. Aynı yıl İstanbul'a dönüyor ve Adalet CİMCOZ'un yönettiği MAYA galerisinde yineliyor Paris sergisini. Bu dönüşünde, seramik sanatçılığını sürdürecektüm tüm gereçleri de getirip, şimdiki atölyesini kurmuş oluyor. O kez yöneldiği tek amaç: Seramiği, ille de mimari'ye katabilmek.. Başarıyor da. 1963'lerde yeni bir gereksinime duyuyor; biçimlemelere özellikle önem verip, eldeki ana kitleyi yüksek dereceli fırınlarda pişirmek.. Sonuç daha da başarılı! Ve o günlerden bu yana, hep başarılı yapıtlar, gerek kil üstünde, gerekse işleme yönteminde atabildiğine araştırmalar, denemeler... İşte, bugün ülkemizin pek çok kentindeki yapıtlarda gördüğümüz FÜREYA imzalı güzel yapıtların oluşumunun özeti.

★

— Anısdığımızca, bundan 20 yıl öncesine değin, sanat alanında adınız pek duyulmamıştı. Sonra Maya Galerisi'nde açtığınız resim - heykel - seramik sergisiyle olağanüstü bir ilgi uyandırdınız. O ilk yapıtlar Batı'da bulunduğunuz sürenin ürünleriydi. Gittide salt SERAMİK'e yöneldiniz. Bu yeğlemenin gerekliliği neydi sizce? Resimlerinizeki "konulu figüratif"e karşın, bu yeni uğraşınızda ille de soyutlama kaygısı göze karşıyor. Doğal bir tutum bu; seramik elbette süsleyici öğeleri ağır bastığı ölçüde değerlendirilir. Ama, aslında bizim ana sorumuz şu: Resim eğitiminin geçmemiş bir kişi, seramiğin öz koşullarını, olanaklarını tez kavrayıp, kişisel bir çizgisine nasıl erebilir?

— İşte ben de bu teknik bilginin gerekliliğine inandığımdan, İsviçre ve Paris'te özel seramik atölyelerinde yıllarca çalıştım. Yine de yetinmeyip, "Arts Décoratif" okulunun öğretmenlerinden, en tanınmış seramikçilerden dersler alıp bilgi ve deneylerimi geniş letmek zorunluğuna duydum. İlk sergimde Batı etkisi çok azdı. Tam tersi, o dönemdeki çalışmalarım, bizim kilim motiflerimizin, elişlemelerimizin, motifsel yazıların havasını yansıtıyordu. Seramiğin salt süsleyici bir öğe oluşu inancına ise, tamamen karşıyım. "Seramik süstür; resim, heykel ise sanattır!" ayrımı çok yanlış; resim de süsleyici olabilir, seramik de.. İkisi de olmayabilir. "Malzeme" midir bir yapıtın süs'lüğünü belirliyen? 1900'larda Baubaus'un getirdiği "tüm bir sanat" görüşünden sonra, bu tür bir "sınıflandırmaya" kalkışmak, çok aka-

demik ve XIX. yüzyıl sanat anlayışlarına dönme oluyor.

— Fahrünnisa Zeid, Aliye Berger, Halikarnas Balıkcı, İ. Melih Devrim, Nejat, Cem Kabağaç... Tümü de en yakınlarımızdan, akrabalarımız. Ve tümü de başarılı sanatçılar. Bu bir "raslantı" mı sizce, yoksa, "sülâle" geleneğine bağlı olağan bir eğilim sonucu mu?

— Dünyaya gelmek zaten bir raslantı; şu ya da bu aileden olmak da öyle. Tüm sanat geçmişinde, sülâle geleneği olarak yetişmiş sanatçılara ben raslamadım. (J. S. Bach ayrı..) Fakat çocukluk çevresinin, anıların, kişinin oluşumunda ne denli etkin olabileceği de elbet yadsınmaz. Ben 5 - 6 yaşlarındayken, teyzem Fahrünnisa Zeid'in oturup saatlerce resim yapması, Aliye Berger'in piano çalışmaları kuşkusuz ki kişiliğimi etkilemiştir. Türkiye'de olmayan çiçek ve meyvelerin eve geldiğinde, bunları da yım Halikarnas Balıkcı'nın Bodrum'da yetiştirdiğini bir hikâyesinden öğreniverişim, yepyeni dünyaların kapısını açıyordu bana... Buna benzer anılar, elbetteki sanata yönelişimde önemli etkenlerdir.

— Ufakça boyutlardaki çalışma, istifleme, renkleme biçimleme yordamınız, duvarlar boyu bir boyuta erdiğinde epey başkalaşır. Bu, seramiğin doğal koşullarından mıdır, yoksa, iki ayrı yöntemde düzen kurmayı deneyleriniz sonucu mu benimsediniz?

— Ufak boyutlarda çalışmalarımı, duvarlar boyu istifleme ve renklendirme, se-

ramiğin bir gereği olarak hiç değişmiyor; yerine göre düzen kurmaya çalışıyorum.

— Batı ülkelerinde de çok beğenildi yapıtlarımız, çok olumlu yankılarını duyduk. Usumuza şöyle bir soru takılıveriyor: Evrensel'e varmak için yersel'liği de yansıtabilmek ön koşul değil mi? Yoksa, "Sanatın vatani yoktur" savına katılıyor musunuz?

— Evet, sanatın vatani yoktur! Fakat hiçbir gerçek sanatçı, salt evrensel olabilmek için şu yolu ya da bunu tutayım diye peşin yargılı olarak çalışamaz sanıyorum. Sağduyulu bir sanatçı, öncelikle kendine, kişiliğine karşı sorumludur. Böyle olunca da; doğduğu, yetiştiği, yaşadığı evrenin güneşini bilincinde, yüreğinde taşır ve onu ister istemez yansıtır yapıtında..

— Ülkemizde seramiğin geçmişi daha dün gibi. - Bu sözümlü, çağdaş seramik anlayışının çok ötesinde elbet. - Ama yine de olağanüstü bir gelişim gösteriverdi, çoğaldı bu sanat dalına tutkunluk. Üstelik tümü de hoşnutlar gördükleri ilgidir. Oysa, öbür sanat kollarında bu oranda toplumla bağdaşmışlık yok denebilir. Siz nasıl yorumluyorsunuz seramiğe bu ısınvermeyi, gereksinimleri?

— II. Dünya Savaşı'ndan sonra, tüm ülkelerde seramik olağanüstü bir gelişme gösterdi, yani yalnızca bizde değil. Belki "malzeme"nin değerlendirilmesindedir bu. Yani, yılların taşıdığı bir gelenek sonucu da diyebiliriz..

— Yeni tasarımlarınız, çalışmalarınız? Ha, bir de, sunca yıllık uğraşınızdan, unutamadığınız ilginç bir anı?

— 1963'den beri üstünde durduğum "teknik ve artistik" alanda tüm olanaklarımı daha da ilerletmek. Araç - Gereç bakımından pek kolay değil bu tabii. Yüksek ısıya dayanarak ve dilediğim renkte "kil" bulmak, bunun "sır"lanmasını ayarlamak ve ayrıca fırınlama işlemini aksaksız sağlayabilmek.. Kaç yılını aldı bu çapa, belki daha da nice-lerini alacak..

EŞLERİNİN GÖZÜYLE SANATÇILARIMIZ

EDİBE BERK'in Gözüyle İlhan Berk

NİL METEOĞLU

Ankara'da salkım - saçak bir lokantanın bahçesi.. Tıklım tıklımsız. Ozanı, denemecisi, ressamı, öykücüsü, yayıncısı, sanatseveri, boğgezevin boş kalfası dirsek dirseğe... İlhan Berk? Olmaz olur mu! Üstelik bol kakkahalı ve azıcık kaykılmışcasına.. Eşiyle karşılıklı düşmüşüz. Edibe hanım hep güleç ve de suskun. Ve de hep gençcecik, dost... Reaksiz boyalar yüzünde. VARLIK yayınlarında çıkan masalimsi çevirilerin bizim bacaksızlarca nusal da sevildiğini anımsıyorum birden. O çeviri tertemizliğinin değerini, etkinliğini.. Tanışalı 15 yılı geçti, yine de "siz" de mekten cayamadık birbirimize. Hanımefendi'nin "doz"undan olsa gerek. Yoksa ben çarçabık "sen"ciyimdir. Çoğunluk rakı içeriyor; o da mı? Ben votka'cıyım; daha bir aykır tutuyor adamı da. Kimin kime neler dediği belli değil; tepemizdeki akasyamsı ağacın gölgesi ışıyor yüzlerimizde.. Şimdi şu curcuna içinde -hele ciddi-ce. konuşulur mu? Evet, konuşulur :

Desen : Mine Özyılmaz

S A B I R

Sabır günlerin süsü değil
Kalplerin özlediği
Meyveler bir gün olacak diye
Beklemek ölesiye
Yıllar geçmiş aradan
Derviş muradına erememiş her zaman
Karanlığa kulak ver
Sabaha ulaşmaz bütün geceler.

Rauf AYBEY

onca çirkinliklere kızgınlık, birilerine tutkunluğu, İstanbul özlemi; daha kestirmesi şöyle diyeyim: İlhan, yaşadıklarının değil de, yaşamamazlığın şiirini yazmaya başladı son yıllarda...

— Son 10 yılda, eşiniz, II. YENİ'nin bayraktarlığını yaptı bir bakıma. Oysa, toplumumuzun genel koşulları, gereksinimleri bir III. Yeni peşinde. Bu durumda, sayın BERK de ne tutumu yeğler acaba?

— Bilemem. İlhan kendini şiire adanmıştır. En olumlu, tutarlı yöntemlere yatkınlığından caymaz sanıyorum.

— Hadi, azıcık da özel yaşamını kurcalayalım: Diyelim nelere sever özellikle?

— Kendini, Ve kendini İlhan Berk yapabilen herşeyi..

— Sizce çekilmez yönleri nelerdir? - Hoşgörün, her kişinin, hele hele sanatçıların kimi oyunsal tutkuları olur da..

— Dıştan bakınca, bir deli-dolu'dur İlhan; oysa, evcillğinde örnek bir kocadır, dosttur. Ara - sıra, sıradan kişi olmayışının çıkışları olur elbet, onca heyhelemelerini hoşgörmek de bizim görevimiz:

— Cimri mi, cömert midir?

— Şu evde hiçbirşeyin yokluğunu çekmedim.

— Ahmet de babası gibi sanatçı olmaya teşne mi?

— Bu konuda somut bir belirti göstermedik, ama, sanmam..

— Siz de EDİBE BİRSEN adıyla - özellikle - Varlık yayınları arasında masallar yayınlıyorsunuz; bunların tümü çeviri; diyelim öykü ya da masal, roman alanlarında çalışmalarınız yok mu?

— Hayır.

— "Hayır" dediniz de sorasım geldi: İlhan BERK'in tüm şiirlerine "Evet" mi?

— Hayır.

★

— Ahmet yok mu?
— Yok. Bir sevgilisi var galiba, belki de onunladır; üstüne pek düşmüyoruz; bu yılki derslerinde başarılıydı da..
— İlhan Berk gelmeden şu söyleyişi bütünleyiverelim..
— Yoo, İlhan'ın yanında da konuşabiliriz.
— Olsun; onun yokluğu sizi daha daha daha, kısıtlamasız..
— Peki.
— Öncelikle şu beylik sorunu deşelim: Hoşnut musunuz, eşinizin sanatsal tutumundan, çalışmalarından, verilerinden?
— Birçok gerçek sanatçıya duyduğum ilgiyi, İlhan'a da duyuyorum. Bana aykırı gelse de saygım vardır tüm çabalarına.
— Aranızda hiç sanatsal tartışmalar olmuş mudur?

— Hiç.
— Eşinizin şiiri - bir bakıma - oyunsal bir doğrultuda. Bu tutumu, onu ötelemiyor mu, gündüz, çağdaş, yerel şiirimizin dışından?
— Sanmıyorum ya, doğrusunu kendi bilir..
— Tokken mi, açken mi şiir yazar çoğunlukla?
— İlhan boğazına düşkün değildir; yani açlığını, tokluğunu hiç belirtmez. Ama duvarda asılı bir çivi vardır; evde dolanırken, o çivideki kâğıda çiziktirir şiirlerini. Sonradan da onları koparıp, kendince bir havada bütünlediğini sanıyorum.
— Peki, bu özel çalışma döneminde "ana ilhâm"ı siz misinizdir?
— Ne bileyim.. Belki ben, belki bir dostu, belki ilkyaz yağmurlarını sevmeyişi.

Yörünge

Bir ülke miydi orası o neydi.

Durup bir daha sarınmak eski bir düşünceyi.
Okunmuş asma bahçeleriyle örtülü,
Güneşin balladığı sular...
Birbirine yavaşça sokulan ev çelenleri,
Ben yuvarlak ve ürpertili bir akşamda gördüm
Lâcivert korkularla donanmış bahçeleri

Bir ülke miydi orası o neydi.

İçtik kanmazlığımızla zamansız ve sonsuz
Küçük çavlanlar ve tarih öncesi bir efsaneden
Biriktirdiğimiz,
Ve ellerimizle kurduğumuz sonu gelmez denizleri.

Uçtuk göklerinde ergenliğin bilinçsiz bir hızla
Göğüsledik bizi tutan her göstergeyi
Göğüsledik vücudu tam gelişmemiş bir yörüngeyi.

Bir ülke miydi orası o neydi.

A. Halim Uğurlu

YENİ ŞİİRİMİZİN KÖKLERİ

- 3 -

Celâl Çumralı

Desen : Mehmet Demirel

II — Bozuk düzene başkaldırma, adalet-sizliğe, haksızlığa, gericiliğe karşı direnme dünümüzün şiirinde yok mudur? Bir **Dadaloğlu'nun**, bir **Dertli'nin** erkek sesleri hâlâ, yankılanmaktadır.

XIX Yüzyılda **Seyranî** haykırıyor :

Varsa söyle zulmun boyun bükmesini
Bu ehl-i İrfânın çile çekmesini
Adalet küpünün döküp pekmezini
Bu zulüm sirkesi küpünü sıktı

Seyranî mazlumun malın yiyenin
Mertebem tanrıdan yüce diyenin
Dünyada tanrılık tacın giyenin
Hak derye çamurun ağzına tıktı

Görmüş yok cihanda cahilden vefa
Vefa umup etme kendine vefa
Olur mu insana zehirde şifa
Fikr'etsin gönülden ihvan olanlar

Sultan isen koyma boynunda vebâl
Her işin sonunda var elbet zevâl
Bir mezaristana git eyle sual
Kimdir o hâk ile yeksan olanlar

Niçin garip oldu hüküm-i şeriat
Kadı'nın müftünün yediği rüşvet
İçkiden zinadan cahile nevbet
Vermiyor hafz-ı Kur'an olanlar

Küçük lokma ile dolmaz avurdu
Ne yaman insanı kasti kavurdu
Cihanın külünü göğe savurdu
Geçti sadarete hayvan olanlar

Ve destanının bir yerinde Padişah'a sesleniyor :

Eski sarayları beğenmez oldu
Yere sığmaz oldu Sultan olanlar

Cahit Öztelli dostumuzun, Dertli ve Seyranî adlı betiğinin 85 nci sayfasında bu dizeler için söylediklerine katılarak alıyorum :

"Edebiyatımızda eşsiz olan yukarıdaki taşlamada Seyranî, büyük bir cesretle, Sultan Mecid'in yeni saraylar yaptırmasını beğenmiyor ve "yere sığmaz oldu" yani kendini halkın üstünde bir Tanrı gibi görüyor, diye hücumdan çekinmiyor."

Seyranî : "Şairlikte merd-i meydan olanlar" dan olduğu için hiç çekinir mi ?

Şeyhülislâma sor ey âlicenap
Sevaba günah der, günaha sevap
Fukara hakkında hayırlı cevap
Söyllyecek diller sözden kurumuş

Diyebiliyor ve böylece ozanları göreve çağırıyor.

Bu çağrıya gönülden katılan Ozanlardan biri de **Ruhsatî**'dir:

Bir vakte erdi ki bizim günümüz
Yiğit belli değil mert belli değil
Herkes yarasına derman arıyor
Deva belli değil dert belli değil

Farkeyledik âhırvaktın yettiğin
Merhamet çekilip göğe gittiğin
Gücü yeten soyar gücü yettiğin
Papak belli değil kürt belli değil

Adalet kalmadı hep zulüm doldu
Geçti şu baharın gülleri soldu
Dünyanın gidişi acalıp oldu
Koyun belli değil kurt belli değil

Başım ayık değil kederden yastan
Ah ettikçe duman çıkıyor festen
Haraba yüz tuttu bezmi gülistan
Yayla belli değil yurt belli değil

Çarh bozulmuş dünya ıslah olmuyor
Ehlî fukaranın yüzü gülmüyor
Ruhsatî de dediğini bilmiyor
Yazı belli değil hat belli değil

Ataç Usta'nın söyleyişini anımsıyarak diyelim : "Bakmayın siz" Ruhsatî'nin alçakgönüllülüğüne, O ne dediğini açık - seçik biliyor ve söylüyor... Ozanın topluma karşı sorumluluğu, bir bakıma sanatın toplum için olması ilkesi budur işte : Bilecek ve söyleyecek. Her şey kurumuş olsa bile Söyleyecek diller sözden kurumuş olmayacak.

Çağımızın bu vazgeçilmez sorununu yüzyıllar öncesinden Yunus Emre'miz sezmiş ve duyurmuştur :

Söyley isem sözüm savaş
Söylemezsem ciğerim baş

Ve sözünün eri olduğu için de **Haksızlığı** yermiştir :

Beyler azdı malından
Bilmez yoksul halinden
Çıkış rahmet gölünden
Nefs derdine dalmıştır.

III — Şiirin somut benzetilerle kurulması isteğine de bu bölümde yer verişimi gereksiz bulmuyacağınızı umarım, **Somut şiir**'den söz etmiyorum. O, bambaşka bir görüşün ürünüdür. Ben, sanatta gerçekçiliği savunuların, somut benzetilere baş vurmaları kuramına; salt somut benzetilerin önemini kavramalarına kanıt olmak üzere, dünümüz şiirinde de uygun örneklerin bulunduğunu anımsıyalım diyorum.

Halk ozanlarının çoğunlukla şiirlerini somut benzetilerle ya da somut anlamlı sözcüklerle kurduklarını görüyoruz. **Karacaoğlan**'ın bir kaç **koşma**'sını taramak yeter :

"Kara deve, Yeşil ördek, kadife çul, top gül, Al kınalı keklik, gözleri dumanlı kuğu,

sulu sepken, kara çalı, telli turna, yayla'nın karı, çürük çarık, ham süt, altın kemer, yayla çiçeği, al benekli keten, kömür göz-lüm..." Bir semâf'indeki şu sözcükler: "Siyah sürme, biber, çadır, kahve..."

Pir Sultan Abdâl, tasavvuf gibi bir soyut düşünceyi bile Sarı tanbura ile ya da Sarı çiğdem'le söyleşerek iletir bize :

Öt benim sarı tanburam
Senin aslın ağaçtandır
Ağaç dersem gönülümme
Kırmızı gül ağaçtandır

Sordum sarı çiğdeme
Anan baban var mıdır
Ne sorarsın hey derviş
Anam yer babam yağmur

Varalım Yunus Emre'mizin katına : O, derin derdini, Anadolu halkının günlük yaşamına katılmış olan **dolap**'la duyurur içimize :

Benim adım dertli dolap
Suyum akar yalap yalap
Böyle emreylemiş Çalap
Derdim vardır inilerim

Suyum alçaktan çekerim
Dönüp yüксеğe dökerim
Görün ben neler çekerim
Derdim vardır inilerim

Günümüze dönelim :

Sanat görüşleri açısından kendilerini **Halkçı** sayan ozanların: "**Somut**'un aydınlık alanında şiire yeni yeni **boyutlar** kazandıracağı!" gibi söylev çekmelerini olumlu karşılamalı, yapıtlarının boyunu posunu göstermelerini beklemeli, "**Somut** araçları ilk kez biz kullanıyoruz." biçimindeki savlarını gülümsüyerek duymamazlıktan gelmeliyiz.

Sonuçtan önce :

Yazında geçen **eski - Yeni** kavramlarını zaman ölçüsü olarak alıyorum. Şiirin eskisi yenisi olamayacağı, ancak **iyi - kötü** şiir bulunabileceği kanısına ben de katılmaktayım. **Dünümüz - Günümüz** deyimleri de çok geniş bir zaman kesitini belirtmektedir. Şiirimiz bakımından başlangıç-

Ana ölüsü

Metin Eloğlu

Bekir Alan

Desen : Bekir Alan

Anneme

I

Ben senin derinindeydim,
Tertemiz bir bardakta
Titreyen bir su gibi.

Gözlerin benim için görürdü,
Ayakların benim için yürürdü,
Benim için acı çekerdi etin.

İncecik ellerin böylece,
Benim için savaşırdı;
Onları üzerinde kenetlerdin.

Hey, anneciğim anneciğim,
Sen öylesine erenleşmişsin
Tüm kadınlar kadınlar arasında.

Maurice CAREME

Çeviren : Halil KOCAGÖZ

padım.

Dengi dengine geldi 2-3 gün sonra doya-
sıya ağladım, evet, doya doya.

Ana, baba ölünce; öksüz - yetim derler
çocuğa; peki, çocukları ölünce ana, babaya
ne denir?

Dünün şiirinin gerçekten tadına varanların,
yeni şiirimizi kavramakta güçlük çekme-
meleri gerekir.

d

Bölümlerde söylediklerimizi birleştirerek
özetlersek : Çağımızın şiirini etkileyen
akımların olumlu örneklerini Dün'de bu-
labiliriz. Bu çok değerli ürünlerin akımsız
kalmasının nedenini vaktinde eleştirmeci
yetistirememiş olmamızda aramalıdır. Bu-
gün ünlü eleştirmecilerimiz vardır ama
hâlâ dilediğimiz değerlendirmeleri yap-
makta anlaşılacak bir sorumsuzluk içe-
rindedirler.

Yeni şiirimizde yaşayan insan'ı, O'nun
gerçeklerini, sorunlarını, toplumsal özünü
belirtmek, giderek şiirimizin anlaşılmasını
sağlamak için de bu sorumsuzluktan sıyrıl-
mak ilk koşuldur. Bence şiirimizin en ö-
nemli sorunu da budur.

Sanki benim gözyaşı bezlerim yok. Kas-
katılığımı öyle mi yargılamışlar? Sanki ben
ağlıyamam kimselerin yitkiliğine.. Sanki,
çok gecikmiş bir ilkyaza, o en sevilesilerin
mendil sallayışlarına, o bir yufka kattaki
incecik ya da kaba - saba sözlere... Benim
kaskatılığım: "Hadî, yürü?" dediler miydi.
"Hadî kop!" dediler miydi.. "Hadî, sen sen
değilsin!" demiye getirdiler miydi. Tümü
buyum sanki.. Tüh!

Çaktırmadan girdim o kuytu odaya; ilk-
ten gözüme ilişen o, göbek hizasına kon-
muş paslı, kör bıçak.. Çok içerledim, kim
içeremez ki! Bahçıvan babamdan arta-
kalan doğaseverliğiyle dikip suladığı sar-
dünyalar, ceylängözü'ler ala pencereden ba-
kınıyor. Çiçeksiz, çiçeksiz. Hemen açtım -ni-
ye boz?- örtüyü. Evet, çenesini de bağlamış-
lar; sarkmasını diye mi? Sarksa nolacak..
Çırlıçılak mıydı? Hiç görmemişim.. Tak-
ma dişlerini de çıkarıp bir ellenmez kutu-
ya komuşlardı; geçen güz yenilediydi..
Bir cigara yaktım. Hemen dokunmasam de-
li olacaktım. Önce boynuna, sonra alınına;
buz gibi ve kan-ter içindeydi. Nur'a ses-
lendim, geldi. O elliyedim buz gibiliğini,
uyureceğini, kan-ter içindeliğini.. Kaçtı ağ-
lak; niye? Sirtında onun elcağız örgüsü
bir hırka mı vardı yoksa?

Sofayı geçtim, o küs odaya sanki ilk gi-
rercesine döndüm. Isıtılmış iyice, niye?
Ablam, eniştem, yeğenim, konuk madam,
daha da birileri... Hiç kırışksız alınma göz
bile atmıyorlar; oysa içi şahrem şahrem.
Binbir çatlak. "Kaçta öldü?" Kimi, sabaha
karşı, dedi; kimi beşbuçukta, Yaa. "Ben
yarın gelirim, öğle namazından önce; hadî,
Nur."

Kupkuru; evet, demek bende gözyaşı be-
zi yok.

tan Cumhuriyet dönemine kadar, Dün, ve
sonrasına da gün gözüyle bakıyorum.

sonuç :

Günümüzle dünümüz arasında köprüler
kurarak şiir alanına gidış - geliş'in sağlan-
ması yeni şiirimizden yana yararlı olacak-
tır :

a

Şiirimizin köklerini tanımak; daha ye-
ni'lerinin tutunmasını, giderek anlaşılma-
sını okunmasını sevilmelerini topluma aş-
ları. Şiir ağaçlarındaki ham meyvaların ol-
gunlaşmasını hızlandırır.

b

Dünümüzle bağlantılar kurmak; çağ-
mızın sorunlarına sırt çevirmek, çağımı-
zın tanığı olmak işlevinden vazgeçmek
anlamına gelmez. Zengin bir şiir gelene-
ğimizin varlığını kabullenmek; tutuculuk

ve gericilik değildir, şiirimizin ileriye atıl-
masına engel olmaz.

Dünün şiirini, yeni görüşlerimizin ışığı
altında, çağımızın koşullarına göre de-
ğerlendirmekte bir sakınca görmüyorum.
Bu nedenle Sabahattin Eyuboğlu'nun
Yunus Emre'ye Selâm'ını bu yolda çok ö-
nemli bir adım olarak anacağız.

c

Tanzimat'tan beri Türk şiirinin, Batı şi-
irinin etkisinde kaldığı bir gerçektir. Ama
şiirimizin geçirdiği ve geçirmekte olduğu
bütün yenilik aşamalarını yalnız Batı'ya
bağlamak da büyük yanlıştır. Yeni şiirimi-
ze yabancı damgasını vuranlar, şiirimizi
Batı'nın körü körüne bir öykünmesi ola-
rak görenlerdir. Bu tüm sakat bir görü-
şür.

ç

Dünün şiir havasında yaşayabilenleri,
günümüzün şiir havası öldürmez sanırım;

Saygısız Büyükanana

BERTOLT BRECHT

Çeviren : Adalet CIMCOZ

Büyükbabam öldüğünde, Büyükanam 72 yaşındaydı. Büyükbabamın küçük bir taş-baskısı-evi vardı. Orada iki - üç yardımcısı ile ölüncüye kadar çalışmıştı. Hizmetçisi yoktu Büyükanamın. Tekbaşına bütün işi görür, kapısı bacası sallanan evi siler - süpürür, çoluk çocuğun yemeğini pişirir; kocasını, kocasının yardımcılarını derleyip toparlardı. Kısa boylu, zayıf bir kadındı. Kertenkeleye benzeyen canlı gözleri vardı. Ama, az konuşan kadınlardandı. Doğurduğu yedi çocuktan beşi yaşamıştı ancak. Yıllarca çalışmakla, çabalamakla, didinmekle geçmişti ömrü; çökmüştü artık.

Oğlanların ikisi babaevinden uzaktaydılar. İki kızı da Amerikaya gelin gitmişti. Yalnız en küçük oğlan, biraz hastalıklı olduğundan, aynı şehirde kalmış, kitap basmanlığını seçmiş, üstelik de kalabalık bir aile babası olmuştur.

Büyükbabam öldüğü gün, Büyükanam tek başınaymış evde. Çocuklar, Büyükanamın durumu ne olacak diye birbirlerine mektuplar yağırdılar. Çocuklardan biri yanına almalydı anasını, ya da basman oğlu, çoluk çocuğuyla birlikte anasının yanına taşınmalıydı. Büyükanam hiç yanaşmadı bu dileklere; para verebilecek durumda olan çocuklarından her ay ufak bir yardım istedi, okadar.. Kocasının baskı evini satmıştı, ama baskı evinin öteye - beriye borcu olduğundan, eline çok az para geçmişti.

Bu yaşta yalnız yaşanmaz diye, bir hayli direndi çocuklar ama, kulak asmadı Büyükanam. Çocuklar da çaresiz razı oldular; her ay biraz para göndermeye başladılar. Pek de yalnız sayılmazdı Büyükanana, basman Amcam aynı şehirdeydi ya! Amcam, Büyükanam için gününününe kardeşlerine salık ileticeğine söz vermişti. Gerçekten de hep yazıyordu babama; edindiğim bilgiler bu mektuplardandır. Bir de, iki yıl önce babam anasını görmeye gitmişti; döndüğünde bir sürü şey anlattı bize.

Tek başına oturuyormuş o büyük evde. Amcam çok kızdırmış, dört çocuğu bir karısı ile iki küçük odacığa zor sığıyorlarmış zavallılar. Ama, Büyükanam anlamazlıktan geliyor, arayıp sormuyormuş bile oğlunu.. Bütün yaptığı da, dört torununun pazar günleri çaya çağırılmakmış. Altı ayda bir de, oğlunun evine uğrar, gelinine biraz yardım edermiş, hepsi okadar. Sizin evde sıkılıyorum kızım, çok dar burası der, kaçarmış. Amcam babama, anası için verdiği raporda bu tümceyi bir ünlemle süslenmişti. Babam merak etmiş, anasının bütün gün ne yaptığını sormuştu. Gelen cevap ürküncüdü: Anamız, öğleden sonraları sinemaya gidiyor!

Otuz yıl önce sinemaya gitmek pek doğal karşılanmazdı. Hele çocukları hiç akıl erdiremediler bu hevese. O zamanlar sinemaya gitmek pis, berbat, havasız yerlere gitmek demektir; saygıdeğer kişilerin gidecekleri yerlerden değildi yani! Kapı önlerindeki alacalı - bulacalı afişlerde: SEVİ, TUTKU, ÖLDÜRÜM resimleri göze çarpar. Hem sonra sinemaya serseriler gider; bir de, karanlıkta öpüşebiliriz diye sevi-

şenler.. Tek başına yaşlı bir kadının sinemaya gidişini, bu küçük şehrin halkı, herhalde iyi karşılamıyacaktı. Sonra, başka bir yönden de, Büyükanamın sinemaya gidişini iyi karşılanmadı: Giriş parası çok değildi belki, ama sinema ne de olsa bir eğlence yeriydi.. Eh, eğlenceye verilen para, sokağa atılan para demektir.. Sokağa para atmak da saygısızlıktır elbet!

Büyükanam yalnız oğlunu değil, eski dostlarını da görmeye gitmiyor; kadınların toplantı günlerine de boşveriyormuş! Ama, kötü sokakların birinde bir kundura eskicisi varmış ki, onun dükkânından hiç çıkmıyormuş. Hem buraya günün her saatinde işsiz kalmış garson kızlarla, boşta gezen birtakım düşün herifler de uğruyormuş.. Eskiçi, orta yaşta, çok gezmiş, bir baltaya sap olamamış; üstelik içki içen sarhoş herifin biri... Herhalde Büyükanamın ahbablık edeceği kişilerden değil. Amcam, bir seferinde söyleyecek olmuş. Büyükanam kızmış: "Adam, yaşamış, görmüş - geçirmiş, bütün dünyayı dolaşmış.." diyerek susturmuş oğlunu. Karşısındakini susturmasını çok iyi bilirmiş Büyükanam.

Babasının ölümünden altı ay sonra amcamdan şu mektubu aldık: İhtiyar anamız güneşarı lokantaya gidiyor! Aman Yârabbi, bu ne tüyler ürpertici bir salık! Oysaki bu kadın, ömrü boyunca bir sürü insanın yemeğini pişirmiş, kendisi yalnız artıklar-la yetinmişti... Şimdi ne yapıyor? Lokantaya gidip orada yiyor! Ne oldu bu ihtiyarçığa?

Babam bir iş için yolculuğa çıkmıştı. Büyükanamı da görmeye gitti. Babam gitmişinde Büyükanam şapkası başında, sokağa çıkmaya hazırlanıyormuş. Babamı görünce, şapkasını çıkarmış başından, kırmızı şarabından bir bardak doldurmuş, birkaç kurabiye koymuş babamın önüne. Karşısına geçip oturmuş; çok rahat bir hâli varmış; ne iğneleyici cadalozlardan, ne de somurtkan bir ihtiyar.. Bizleri sormuş, çok ilgilenmemiş ama; yalnız oralarda bir kilişe var mı bari? demiş. Bu konuda, tam eski Büyükanamımızmış. Heryer arınmış, pırıl pırıl, kendisi de pek sağlıklı görünüyormuş. Yalnız bir şeyde şaşırtsm babamı; anası ile birlikte Büyükbabamın mezarına gitmek isteyince: "Sen kendin gidebilirsin; onbirinci sıranın soldan üçüncü mezarı; ben daha bir yere gitmek zorundayım.." demiş. Amcam bunu duyunca; herhalde eskicinin dükkânına gidecekti, demiş. Ben burda iki delikte üstüste oturayım, aldığım para ile zar-zor geçineyim; üstelik, soluk darhğından gebereyim de, o, koca evde tekbaşına otursun...

Her ne kadar babam otele yerleşmiş de, anam beni burda bırakmaz, yanına alır sanmış; ama yanılmış. Büyükanana hiç orali olmamış. Oysaki eskiden evde yer bile olmasa, anası kızar; ne diye parayı sokağa atıyorsun? eve gel, burda kal.. diye dayatmış.

Anlaşılan, Büyükanana bütün geleneklerden kurtulmuş, sonuna yaklaşan yaşamına başka, yeni yollar seçmiş. Babam şakacı, anlayışlı bir adamdı, kızmadı anasına;

Desen : Hasan Kavruk

Acımasız

**Durur acımasız yorgunluklarda
Acısız yaşamının tadı
Kimi yanan bir güldür dokunulmaz
Kimi çekilecek tetik!
Geberse de tüylerini yolduramaz
Karanlığı gözetliyen kedi..**

**Konmuş bir baykuşun gözlerine
Bir gece ki yıldızları sönmük
Nedir, havadaki bu gerginlik ?
Bir kuş gibi uçup gitti gençlik
Sığındığımız eski gök nerede?
Yıldızları başka türlü parlardı..**

Mehmet SALİHOĞLU

amcama da: "Ben çok iyi gördüm anamızı; ateş gibi hâlâ, bırak canı ne çekerse yap-sın.." dedi. Peki ama, acaba Büyükanamın canı neyi çekiyordu?

Önce şu salık geldi: Bayram değil, seyyran değil; günlerden bayağı bir perşembe, Büyükanamız bir büyük at arabası kiralamış, gezmiye gitmiş. Bu at arabalarını ben de hatırlarım; Büyükbabamı görmeye gittiğimizde bizi böyle bir arabaya bindirip gezdirmişlerdi. O zamanlar Büyükanamız evde kalır, gelmek istemezdi bizimle.

Sonra gelen salık da şuydu: Trenle iki saat uzakta olan büyük K, şehrine gitmiş; atyarışları varmış da.. Büyükanamız atyarışlarına gitmiş, evet! Amcam deliye dönmüştü artık. Bir hekime mi başvursak? di-yordu. Babam mektubu okurken güldü; he-kim - mekim istemez, diye yazdı.

Büyükanam K. şehrine yalnız gitmedi. Yemek yediği lokantada çalışan sakat bir kızla beraberdi. Bu sakat kız, Büyükanamın yaşamına karışmışa benzer artık.. Her gün birlikte sinemaya gidiyorlar, eskicinin dükkânına da götürüyor bu kız - ha, bu eskici de meğer sosyal demokratın biriy-miş. - iki kadın hem kafaları çekiyor, hem de evde mutfakta iskâmbil oynuyorlar... de-dikoduları almış yürümüş.

"Bu sakat karıya bir şapka aldı, görme; üstü sıvama çiçeklerle süslü; oysaki kızımın okula giyecek önlüğü yok" diye sızlanıyordu amcam. Gelen mektuplar gün geçtikçe isterik bir hâl alıyordu; durmadan, "anamızın saygısızlığı" diyor da başka şey demiyordu amcam. Babam döndüğünde anlatmıştı: Kaldığı otelci babama gülerken göz kırpmış: Valdeniz bayan iyi vakit geçiriyor, öyle duyuyoruz.." demiş. Ama işin

Franz Kafka'dan

BABASINA MEKTUP

Çeviren : Nur TÜRETKEN

Babacığım,

Benden ürküleriminin nedenini sordundu geçenlerde.. Sen de biliyorsun ki, buna apaçık bir yanıt verilemez. Bu, senden gelen ürkütücülüğün benim üzerimdeki doğal sonucu. - Oysa, yüzyüzelğimizde bir ölçüde kurtuluyordum bu ürküden. - Yanıtlarım yazılı olunca iş

doğrusu şu : Büyükanamızı parayı öyle sokağa filân atmıyordu. Lokantada yemediği zamanlar, evde iki yumurta kırıyor, çok sevdiği kırmızı şarabından bir bardak içiyor, biraz da kurabiyeyle yetiniyordu. Oturduğu evi gene eskisi gibi tek başına temizliyor derli - toplu tutuyordu. Yalnız, çocukların haberi olmadan evi ipotek etmiş, para almıştı. Bu parayla ne yaptığını hiç öğrenemedik. Belki eskiciye vermiştir. Çünkü Büyükanamın ölümünden sonra herif başka bir şehre gitmiş, büyük bir dükkân açmış, eskicilikten kurtulup ismarlama kundura yapmaya başlamış.

Büyükanamın iki yaşamı oldu. İlki : Genç kızılığı, kadınlığı, analığı diyelim. İkincisi : Tekbaşına yaşayan, kimseden sorumlu olmayan bir bayan B. Az ama, yeterince parası olan ihtiyar bir kadıncık. İlk yaşamını 60 yıl çekmiş; ikincisi ancak 2 yıl sürmüştü. Son altı ayını, aklbaşında olan insanların yapamayacağı gibi geçirmiş; yaşadığı şehri çok severdi; sabahın üçünde kalkar, sokaklara düşer, bomboş şehrin sokaklarında dolaşmaktan tad alırdı. Zavalı, yalnız yaşayan ihtiyar bir kadınla arkadaşlık etmek gerektiğini düşünen çevrenin papazına yüzvermemiş, ama isterseniz birlikte sinemaya gidelim, demiş!

Büyükanam kendisini yalnız kalmış saymıyordu ki.. anlaşılan, eskicinin dükkânı eğlenceli bir yerdi; oraya hep şakacı, genç insanlar geliyordu. Bir sürü hikâyeler anlatıyor, Büyükanamızı eğlendiriyorlardı. Eskicinin dükkânında bir şişe kırmızı şarap hep hazır dururdu. Bu şarap, yalnız Büyükanamındı, kimse el değdiremezdi ona.. Ama, Büyükanam da kimi zaman ordakilere sert içkiler taşırdı. Kadehleri doldururlar, şehrin saygıdeğer kişilerini birlikte çekiştirirlerdi.

Bir güz öğle sonrasında, hiç beklenmedik bir zamanda, hem de penceresinin önündeki koltukta otururken ölüverdi. "Sakat karı" yanımdaydı; herhalde sinemaya gideceklerdi. Öldüğü vakit 74 yaşındaydı Büyükanam. Bir fotoğrafını gördüm. Ölüm döşeginde çekilmiş; çocukların herbirine gönderdiler birer tane. Küçük, çok buruşuk bir yüz; ince dudaklı geniş bir ağız çarpıyor göze. Herşeyi küçük bir kadın, ama hiçbir bayağılık yok yüzünde. Uzun tutsaklık yıllarını da, kısa özgür yaşamını da son damlasına kadar tatmış bir insan.

değişiyor; eksiliyorum sanki; gerek usumda, gerekse belleğimdeki anılar tâ eskiye uzanıyor; salt bu nedenle de tedirginliğim "korkumsu" bir duyarlılığa dönüşüyor.

Sence, çok olağan tüm olaylar; ya da -yanıbaşındayken- bu tür bir aldırmaçlığı bile bile yeğliyordun. Sana göreliği kendimce özetliyeyim: Epey didindin yaşamın boyunca; çocukların öncelikle geliyordu, hele ben... Oysa senin a- çından "vur patlasın, çal oynasın" cı bir yaradılıştaydım. Kişisel özgürlüğüm der de başka şey demedim! Ne geçim sıkıntısı, ne de başkaca bişey... Umursamazın biriydim sence. Nedir ki, bana tüm davranışlarımla kattıklarımı hiç denetlemedin; bana şunları demekle görevini yaptım sandın hep: "Hep sevdim seni; ama, bildiğin babalar gibi olamadım bitürlü; niyesi de onlardaki yapmacıklığı beceremediğimden..." diyordun.

Baba,

Hiçbir kez kuşkuym olmadı bana karşı duyduğun sevgiden. Göstermelik davranışlara yeltenmiyeceğini de çok iyi biliyorum. Doğrusu da bu zaten.. Salt bu erdemimsi tutum için, öbür babaların tutumunu suçlamak gibi bir sonuca varmak, onların kendilerini "hakkı çıkarma" tutumunu kinamak, aramızdaki bağıntıyla ilintisiz. Suçsuzluğunu bu açıdan saptamak dileğin-deysen, boşuna; bu tür bir kuruntum yok ki... Ya da, eş kaygının olağan bitişikliğindeyiz.

Salt senin etkinle bu kimliğe erdim de demiyorum. Abartma olur bu senin etkiselliğini. Yanıbaşından ötelede yetişseydim, senin dilediğin kişi olamazdım elbette. Ya da tam tersi: İleze, ürkek, tedirgin bir yaratık, insanlık... Ne Robert KAFKA, ne de Karl HERMANN! Belki tümüyle bambaşka, ama gerçek bir "ben" olurdum ve gül gibi geçinir giderdik. Dostum,

"müdür"üm, dayım, dedem, giderek kayınpederim bile olsan, mutluluğum artar, eksilmezdi. Nedir ki, bir baba kimliğiyle bana karşı sert davranmayı gerekli buluyordun; oysa, kardeşlerim pek erken öldükleri ya da benden sonra loğdukları sanılabilirse, daha da etmediğini komazdın gibime geliyor. Nasıl düşlersek düşliyelim gerçekleri, yüzyüze geldiklerimiz nedense daha besbeterdi.. Şuracıkta belirteyim ki, seni hiç mi hiç suçlamıyorum; buna inanmanı

Sadık Deniz

59

kızilek soluklu kavuşma ürperis kıraz alyurvar
gellek şavk törpüsü karpuz buğusu
harmanlandıkça sevdiğim
dilekleri incitmeden yazantıya kürek çekis
horozbıği açan meşmer
avuçların ısısına şakaktan koşan ırmak
kul payı tanımayan vantuz
lav dolu kadeh yumuşaek yakutgil
dudaklarımızın kırmızılar kavgası

ahları samyeli

ertirerek kanatlarını döndüren yeldiğirmeni
sarar özenimi götürür yücelere buram buram
soyar bulutlarından sonra indirir yamacına
çok taurisal hedef vücutuna
çevrilen kul yapısı tetiğim
çeker saplar düşürerek yıldırak karanfilleri
güğümleminde tükenmez pekmez içtenliği
volkanlarımızın kırmızılar kavgası

fışkınları attıkça boy

şuruba hazırır çatlak narı
birlikte ölüp dirilen totemleri kim sevmek ki
gözlerinde kanyak içmiş kedinin elifleri
ben sevdiğim bazalt kan ünlemi
o yine mercan korkusuz sıcak denizlerde
gürz çiçeğine kadife çiçeği
pul çiçeği mühür çiçeğine
karmen vazosu kocayemiş
sevilyi kütürdeterek
yanan can evimizin kırmızılar kavgası

tüm içtenliğimle dilerim, Beni nasılına etkilemiş olursan ol, bu konudaki yenilgimi gözünde pek bü-yütmemelisin.

Ürkeğin biriydim işte; yine de her çocuk gibi bir haşarlılığım vardı. Bu çelişkide, annemin şımar-tıcı tutumunun payı çok; yoksa pekâlâ uslu bir ki-şiliği benimserdim; sınısıcak bir seslenişin, bir güleç tokalaşmanın, bir candan bakışın beni kuzu gibileş-tireceğine yine de inanıyorum; Öyle, sen de aynı yaradılıştasın; bu kanımı belirlemek için, söz ara-sında, şunları da ekliyebilirim: Her çocuk, ille de "şefkat"e özlemlidir. Nice yumuşasan, bu yor-damından bir erdem, bir yüreklilik edinemez o. Patırdılar, bağırıp - çağırılmalar ola ki daha olumluca etkiler onu. Eh, sen de bu tür bir davranışı yeğledin-se, suçlanabilir misin hiç...

Eski dönemlerdeki eğitimlerden, göreneklerden geçmişliğin bugün de hakkı çıkarabilir seni. Beni olağanca "ciddi"ye aldığından; ne tutkularıma, ne gereksinimlerime, ne de kendi seçeceğim yollara "ciddi"ce bakamamış olabilirsin.. Şu da doğal: Demek benim de, senin öncülüğünde bir yolculuğu sür-dürebilmek yeteneğim yoktu. Diyelim, savaşları gibi selâmlaştığında, yürüyüşündeki dimdikliğine yine de etkiledin beni; kendince oluşumlara imrendirdin. Ama, sana öykünemezdim; papağanlığa kar-şydım çünkü! Benim geleceğim, senin geçmişin de-ğildi çünkü! Şimdi salt, onurunu önemseddiğinden, yaşamından pek kazançlı çıkmadığından, beni pay-lamak, giderek suçlamak istiyorsun. - Oysa, Pepa bana hiçyoktan çıktığından, ona karşı direneme nasıl da sevinir, keyiflenirdin.. - Çok anlamlı tutum-lardan bu, Gerçek günler geçti-gitti; övüldüğüm o-luyor, seçkin toplantılara çağırılıyor; Pepa gayrı bişeycikler diyemez bana.. Ama şu yaşında, yine de ürkeğim; beni baştaçı etseler de ne yararına olur?

T A Ş

İbrahim Örs

Desen : Ayşe Ersoy

Beş yıldan sonra silasına dönüyordu. Ayağında çarık yerine - boyasız da olsa - a-yakkabı, bacağına şalvar yerine -ütüsüz de olsa- pantolon, üzerinde mintan yerine -kolasız da olsa- gömlek, başında kasket yerine -kolasız da olsa- gömlek, başında kasket yerine -yerli de olsa- bir fôtr ile... Ve de gözlerinde kocaman siyah bir göz-lükle...

Üç saattenberi yürüyordu. Yarım saat kadar sonra köyünde olacaktı. Yukarıdere, ince bir sis bulutunun ardında, açılıp kapanan nazlı bir sevgili gibi Hatçe'si gibiarada bir yüzünü gösteriyor, kucak açıyor, göz kırpyordu ona.

Hava, puslu olmasına karşın sıcaktı. Ve de Hürşit kanter içindeydi. Bir ay önce İstanbul'da kocaman bir mağazadan aldığı ve karşılığında dört-beş gündeliğini vermekten kaçınmadığı ceketini çıkarıp omuzuna atmıştı ama, ya şu bavullara ne demeli? Üç saattenberi taşıdığı, taşımak zorunda kaldığı şu iki bavula... Yol uzadıkça bavullar ağırlaşıyor, bavullar ağırlaştıkça yol uzuyordu. Yolla bavullarla birlikte Hürşit'in de kolları uzuyordu.

İlçede otobüsten iner inmez, ilk işi bir jip sormak olmuştu, köyüne gitmek için. Ne gezer? Sorduğu kişiler gülmüşlerdi bu soruya. Hani, katılmamak için de kendilerini tutmuşlardı, besbelli. "Hani ya yol?.." demişlerdi "Belçi bi çip buluruz, ama ve lakin yol yog delikanlı, yol yog senun çöye..." Ve Hürşit "Demag bizum çoy goydı-ğum yerda otlay..." diyerek düşmüştü yola

MITOLOJİK ÖYKÜ

BİR TANRININ ARDINDAN

Nedim ORTA

Dudaklarımızdan bir bereket türküsü, üstümüzden temmuz akşamlarının tedirginliği akıyordu...

Elleri titreyen bir adam geldi. Gözlerini denizden yana dikip baktı, baktı. Zeytin karası gözlerinden bir parlaklık düştü yanaklarına ve telkin yapar gibi şu sözleri söyledi:

— İnsan bereketi kendinde aramalı, kendinde aramalı...

Astarte, Thetis, Priapos duydu bu dediklerini. Gökyüzü kararır gibi oldu, denizler dalgalandı, bağlar kısır kütüklere kesti sanki.

Ellerini bir şeyi tutacakmış gibi ileri uzattı, titriyordu. Olduğu yere oturdu ve başını elleri arasına alıp sessizleşti.

Astarte: Gökyüzü ilâhesi
Thetis: Bir deniz ilâhesi
Priapos: Bahçe ve bağ ilâhi

ister istemez. Bavulları yüklenerekten.

Beş yıllık gurbet yaşamından sonra, iki gün süren otobüs yolculuğundan çok, şu yol koymuştu ona. Yürümek zorunda olduğu şu yol... Oysa, bir an önce köyüne varmak istiyordu.

Tüm yakınları gözünde tütüyordu. Annesi, babası, ablası, ağabeyi, yengesi, arkadaşları ve de komşusunun kızı Hatçe. İlle de Hatçe... "Ana-baba hakkı" ödemek için uğruna gurbet ellere çıktığı, Sakarya, Bursa ve İstanbul'da amelelik, işçilik, hat-tâ hamallık yaptığı Hatçe... Şimdileyin Tanrıya şükürler olsun- beş bin lira cebindeydi. Verdi mi onu Hatçe'nin ana - babasına, sevgilisine kavuşmuş demektir.

O zamanlar onaltı yaşındaydı Hatçe... Şimdi ise yirmibirinde... Beş yıl, ne denli değiştirmiş, geliştirmiş, güzelleştirmişti Hatçe'yi, kimbilir? O zamanların ele avuca sığmaz kızı Hatçe'yi, bugün daha da uzamış boyu, gelişmiş göğüsleri, ağırlaşmış davranışları, bir anlam kazanmış yüzü ve gözleriyle kafasında canlandırıyor, canlandırıkça da bir tuhaf oluyordu.

Hatçe... Onu andıkça bir taş gözlerinin önüne geliyordu nedense. Bir karış boyunda, bir karış eninde bir taş... Bir divar taşı... Ne siyah, ne beyaz, ne sarı, ne kahverengi, ne de gri. Olsa olsa "taş rengi" bir taş. Hürşit, o taş bakarak az mı düşünmüştü Hatçe'yi? O taşın acemi bir ustadan artakalan pürtüklerinde az mı çirliçirliçik etmişti Hatçe'yi? Etmis ve de kendinden geçmişti.

Yorulmuştu. Bir ağacın gölgesinde oturdu. Bir sigara yaktı, uçtu. Usul usul esen rüzgâr, ince sis bulutunu Yukarıdere'nin önünden aşağılara doğru itivermişti. Köyü, önündeydi şimdi. Annesi, babası, ablası, ağabeyi, yengesi, Hatçe'si, arkadaşları ve de o taşla birlikte önündeydi. Allahallah, bu taş da nereden çıkmıştı durup dururken? Nereye baksa, onu görür gibi oluyordu şimdi. Herşeyin ve herkesin yanında.

Tanımasına tanıyordu o taş. İyi tanıyordu. Çocuk değil ama, tüm gençlik yıllarını kapsamıştı o taş.. Bir askerlik, bir de şu gurbet yılları dışında ... Oniki - onüç yaşlarından sonra kirli, pürtüklü taşla sık sık karşışarşıya gelmiş, uzun süre onu seyretmiş, onun önünde gençliğinin belki en tatlı - ve de acı - dakikalarını geçirmişti.

Annesi, babası, kuşkusuz, dünyanın en iyi insanlarıydı. Gurbette, öğrenimin, diplomanın önemini kavradıktan sonra gerçi biraz kızıvermişti onlara ama, ne var ki okul yoktu köylerinde. Şehre gönderemezlerdi, yoksuldular. Yatak odalarına çekildikten sonra ana-babasının hakkında söylediklerini az mı duymuştu ve de düşünmüştü o taş bakarak?.. "Okudamadık, adam edemedik ha bu uşağı.." derlerdi "Hayvan peşunda goşup duruy.." Lâkin onun kabuhati yok, kabuhat bizum.."

Yalnız bunlar mı? Onların, yatak odalarında geçen başka çeşit fısıltıları, ardından da karyolanın gıcirtıları, hep o taşla

-istemeye kulaklarında çınlamış, gözlerini zorlamıştı Hürşit'in...

Ağabeyini, yengesini severdi. Onlar için yapılan tantanah düğünü dün gibi hatırlıyordu. Ve de "Dünya ahret gardaşum olsun!.." dediği yengesini yine o taşla, o taşın pürtüklerinde soyunmuş olarak canlandığını da hatırlıyordu. Utana utana, kızara kızara hatırlıyordu.

Nevar ki, utanarak, kızarak düşüncelerini ve hayallerini frenlemek için aldığı kararlar da, o taş önünde, bir karış eninde ki, bir karış boyundaki o kirli taş önünde eriyordu, kayboluyordu: Bir gün, bir rastlantı sonucu ablasının dizkapığı üzerinde dört parmaklık bir açıklık görmüştü de, kaç kez gözlerini rahatsız etmişti bu, istemsi. Yine o taşın karşısında.

Dahası var: Köyün tazelik gelinlerini, körpeçik kızlarını hep o taşın önünde soymuş, soymuş da kendinden geçmişti kaç yıl. Hele ona karşı, Hatçe'sini anarak geçirdiği dakikaları unutamıyordu. Taş rengi taşın acemi ustadan artakalan pürtüklerinde, Hatçe'siyle sevgilisine yalnız kucaklaşmakla, öpüşmekle, sevmekle kalmamış, ona varmanın güçlüklerini çözümlenecek yollar da düşünmüş, aramıştı. Bir gurbet yolculuğuydu bu. Hatçe'nin ana-babasının istedikleri, almakta diredikleri beş bin lirayı sağlayabilecek, yanında birkaç kuruş da biriktirme olanağını verebilecek bir gurbet yolculuğu...

Dönüyordu şimdi işte. Gözlerinde anası, babası, ağabeyi, ablası, yengesi, arkadaşları ille de Hatçe'si... Ve de, tüm bunları kapsayan bir taş. Kirli, pürtüklü bir divar taşı. Hürşit, onu bu denli özlediğini, ancak beş yıldan sonra farkına varıyordu.

Sigarası bittikten sonra kalktı, yolunu sürdürdü.

★

Uzaktan Hürşit'i kimse tanıyıp da "Uy, Aslanun Hürşit celiy!.." diye bağırma-dı. Bağırıp da onu bekleyenleri ayağa kaldırmadı. Kapıyı ablası açtı Hürşit'e. Boynuna sarılırken de bastı çığlığı: Uy! Ahali! Hürşit celdi! Hürşit, daa! Nereyesunuz?.."

Bir anda anası, babası yanına vardı genç adamın. Kucaklaştılar, Hürşit, boynuna dolanan kollardan sıyrılmak için enikonu güç sarfetti, attı kendini içerilere doğru. Bahçe kapısından çıktı acele ile.

Ana - baba bir anlamı bakıştılar, hafifçe gülerek "Hatçasuna bagacak.." diye söylediler "Golay mı, beş yıl oldı cörmiyeli on!.." Ve de ardından sessizce yürüdüler Hürşit'in, bahçe kapısına dek. Ne var ki, Hürşit, sağ yana, Hatçe'lerden yana değil, sol yana, ayak yolundan yana baktı. O yana doğru yürüdü.

Ana - baba "Bizum uşak amma sıkışmış haa!.." diye fısıldaşırken Hürşit girdi ayak yoluna.

Kirli, pürtüklü taş oradaydı!

AST'ta SÜRDÜRÜLEN GÖREVCİ GREV

Oğuz Tümbaş

Tiyatro, tarihsel süreci içerisinde, toplumda her zaman görevci bir yer almış, çoğu zaman yığınları etkileyen bir araç olmuştur. Dün olduğu kadar bugün de, tiyatronun bu görevci niteliği aşamalarla sürmüştür; sürecektir de... Hele şimdilerde; olayların yoğunlaştığı, toplumsal bir kavgaanın verildiği bir ortamda tiyatronun görevi de oldukça önemli bir düzeye varmıştır. Son yıllarda kurulan bazı ilerici, devrimci özel tiyatrolar bunun yakın örnekleridir. Bu arada sokak tiyatrolarının da kitlesel, eylemsel girişimleri önemli bir gelişme, aşamadır tiyatroculuğumuz için. Artık eğlendirici, oyalayıcı niteliğinden çok; eğitsel, görevsel bir nitelik kazanmıştır tiyatro.

1963 yılında kurulmuş bir özel tiyatro var Ankara'da: Ankara Sanat Tiyatrosu (AST). Asaf Çiyiltepe gibi ilerici, devrimci bir tiyatro adamının çabalarıyla kurulmuş bir tiyatro bu. "Tiyatroyu bir kalp, anlamsız bir uğraş" olarak görmeyen, sanata ve insanlara saygılı, yurdunun sorunlarına inanmış, devrim bilincine ermiş bir yüce adamın uğraşı elbet büyük olacaktır. Ankara'da AST'in kuruluşu devrimci tiyatro anlayışında bir aşama sayılacaktır elbet. Asaf Çiyiltepe'nin zamansız ölümü, AST için, devrimci tiyatro için önemli bir kayıptır. Ama AST gene yoluna devam edecektir, gene görevini yapacaktır. Uzun yıllar da bu görevci çizgisini sürdürüyordu da hem. Ne var ki kimi çıkarıcı, tutucu kişiler bir yerde bu önemli gidişi saptırmaya çalışacaklardı. Ve de beklenen sonunda oldu. 25 mart 1970 günü AST çalışanları, bu saptırmaya daha çok dayanamayacaklarını anladılar, topluca greve başladılar.

AST'ta başlatılan bu grev aydın çevrelerde de olumlu karşılandı. Çeşitli kuruluşlarca da desteklendi.

Bir akşamüstü arkadaşlarla grevci AST çalışanlarıyla konuştuk. Greve niçin gittiklerini, Grevçilerden Çetin Öner, Erkan Yücel, Mehmet Keskin, Salih Kalyoncu şöyle anlatıyorlardı:

"İşverenin iş aktörlerini toplu sözleşme sırasında feshedip (30 işçinin işine son vermesi nedeniyle) 25.3.1970 tarihinde greve gidildi. O günden bu yana, işverenlerde hiçbir anlaşma belirtisi görülmedi. Grevin yaz ayına rastlaması nedeniyle, bu grev işverene vurucu olmadı. Bütün işçilerin (çalışanların) Eylül ayına kadar dayanabilmeleri (ki dayanacaklardır) halinde, işveren anlaşma zeminini kendisi açacaktır."

İşverenlerin tutumu yanında bir de AST'in sanat yönetmeni olan Güner Sümer'in durumu da var. Güner Sümer gerek son zamanlarda sahneye koyduğu oyunlarla, gerek oyunculara karşı davranışlarında hiç de samimi olmaması, kendi egemenliğini or-

taya koymaya çalışmış. Güner Sümer'in tutumunu da oyuncular şöyle açıklıyorlardı:

"Güner Sümer Sendikamız (TI-SEN) statüsü lezbi doğal olarak bu kavgaya katılması gerekti. Ancak Sendika ortak toplantılarına katılmadı. Sadece AST toplantılarına gelirim, dedi. Israrlar sonucu geldi. Tarafsızım, diyordu. "Size güveniyorum, inanıyorum. İşveren'den (Bülent Akkurt) yana da olmam" diyordu.

"Siz birer boyasınız, ben bir ressamım. Siz istediğim gibi kullanırım" diyordu. Ve biz bu düşünceye (SINIRDAKI EV gibi bir oyun yönetmeninin bu düşüncesine) karıştık."

"SINIRDAKI EV Orhan Duru'nun bir uygulaması. İlk tekst İstanbul'dan geldiğinde oyuncular bu oyunun karşı devrimci bir oyun olduğunu belirtmişler. Orhan Duru'nun çalışmaları oyunu daha bir bozmuş. (Oyuncular O. Duru'yu devrimci olmayan, iyi niyetli bir küçük burjuva, bir karşı devrimci olarak niteliyorlar).

Güner Sümer'e bir kaç kez bu durum söylenmiş de, o tüm bu karşı durumlara ilgisiz kalmış, hatta aldırmamış; bununla da kalmayarak diktatörce bir tutuma da yönelmiş. Oyuncular AST'ta devrimci oyuncuların daha çok ilgi gördüğünü ve daha çok iş yaptığını da söylüyorlardı, AST'in çizgisi, özü gereği de bunun böyle olması normaldir elbet. İşte AST çalışanları bu gereği en iyi gören, en doğru saptayan kişiler olarak, devrimci çizginin dışına çıkılmasına karşıydılar. Şimdi onlar grevden sonra demokratik sistem içinde sanat yönetimine katılmak (yönetime iki kişi katılacaktır diye bir şey söz konusu olmadığı gibi, herkesin de katılmasının doğru olmayacağını belirtiyorlar), istiyorlar. Bu arada en önemli istekleri ve kavgasını verdikleri mücadeleleri AST'in tekrar devrimci çizgisine yönelmesi, tiyatro güçlerinin örgütlenmesi sorununa gerekli önemin verilmesi... "Bu örgütün kuracağı ortam, ulusal stratejinin de oluşumunu sağlar" diyorlar. Ve gene diyorlar ki, bu örgüt sorununa ilişkin olarak :

"Örneğin Brecht herhangi bir grup tarafından getirilmez. Sendika örgütü içinde, demokrasi ve anti-emperyalist bilincleri mücadeleyle gelişmiş tüm tiyatro güçleri tarafından, Türkiye'nin genel ve bundan giderik bu sanat dalı koşulları içinde özümleir."

AST çalışanları grev öncesi ve grev süresince tiyatro güçlerinin birleştirilmesi, demokratik yöntem düşüncesinin sendika içinde yerleşmesine de çalışmışlar; bugün bu demokratik düşüncenin yerleşmesinden duydukları bir mutluluk, bir inanç var içlerinde.

"Arkadaşların sancısı - ilk durumda, eylem alanımız olan tiyatromuz üniteleri - ekono-

Desen : Vedat

ÇAM SAKIZI

- hey! ben de varım köyden geldim.

- yaklaş hele ne getirdin ?

- işte devletbaba eğil bak bir soluk

heybemin iki gözü iki çeşme unutulmuşluk yokluk!

Mahir Ersin Gernec

mikse; hareket noktamızda da bu soyutlanmadığına göre, bir ekonomik sancılardan hareket ederek, grev öncesi çalışmalarını başlattık. TI-SEN olarak ya da AST çalışanları olarak Sendikamız içinde yerleştirdiğimiz demokrasi kavramıyla, yaptığımız sürekli toplantılarda tartışılarak, tiyatro güçlerinin birleştirilmesi ve AST olayı konusu TI-SEN'in eylemini saptamış oldu. AST çalışanlarının sürdürdüğü grevin moral ve maddi gücü de buradan gelmiştir."

"Sendikamız, devrimci sendika anlayışı içinde yürüteceği hareketlerle, tabandan gelecek hareketlerin gerçekleştirilmesi, millî; tiyatro hareketi doğrultusunda, sağlıklı bir sanatın gerektirdiği öz-bicim ilişkisini doğuracağı kanısındadır. Şu ya da bu sistemin tartışılması da, bu hareketle tüm tiyatro güçleri seviyesinde gerçekleştirilmesi söz konusu olabilir. Yani herhangi bir tiyatronun devrimci sendika çerçevesinde gelişebilecek hareketi dışında tartışmasız, şu ya da bu sistemi uygulaması tiyatro güçlerinden kopuk, millî, tiyatro hareketi dışında kısır bir çalışma olacaktır."

Tüm tiyatro güçlerinin birleşmesi, bugün TI-SEN'deki devrimci kavgayla daha bir gün ışığına çıkmış olmaktadır dersek, yanlış olmaz sanırım. AST olayı bu harekete bir ışık yakacaktır herhalde. AST'in bu grevinde Halk Oyuncuları, Dostlar Tiyatrosu, İçinin Tiyatrosu, O.D.T.Ü. Tiyatro Kulübü, Tarsus Meydan Sahnesi, Ankara Birliği Sahnesi, Hacettepe Ü. Devrimci Oyuncular Sanat Topluluğu, Siyasal Bilgiler Fakültesi Tiyatrosu, Ayfer Feray Tiyatrosu gibi ilerici ve devrimci tiyatro toplulukları yayınladıkları ortak bildiriyle hem bu mücadeleyi desteklediler, hem de tiyatro güçlerinin devrimci birliğinde toplandılar.

AST grevinin başarılı bir sonla bitmesi, gerektiği çizgiye ulaşması hepimizin dileği.

Şahsına ve imzasına çok güvendiğim, samimi ciddi bir şahsiyetten şöyle bir mektup aldım:

"Bir heyet tarafından 1950 yılı başında yayınlamak üzere hazırlanıp basılmakta olan, "filanca yıllık" memleketimizin belli başlı sanat kıymetleri hakkında da bilgi verecektir. Bu arada okuyuculara sanatkarlarımızın çalışmalarına dair malûmat vermek istiyoruz. Yüksek şahsiyetiniz ve şimdiye kadar vücuda getirmiş olduğunuz kıymetli eserleriniz bakımından isminizin '.....' şerefliendirilmesi tabiidir. Bu itibarla, aşağıdaki sorulara en kısa zamanda cevap vermek, cevabınızı '.....' adresine göndermek lütfunda bulunmanızı saygılarımla tekrarlarım.

Sorular:

1950 için neler hazırlıyorsunuz? Yazmakta, yapmakta veya bestelemekte olduğunuz eserlerinizin adı ve mevzuu nedir? Kitap ise ne zaman intişar edecek? Tablo veya heykel ise ne zaman, hangi sergide gösterilecek? Temsil ise, ne zaman, nerede temsil olunacak? Yeni eserleriniz hakkında vermek istediğiniz başka malûmat var mı?"

Bu mektubu imzalayan elin çok kıymetli, çok saygıdeğer bir insan eli olduğunu bilmeseydim, benimle alay ettiğini sanacaktım; ne yapalım diyecektim, hakkı var. Tam işin alaylı zamanındayız. Varsın alay etsinler. Hayır, mektup sahibini fevkalâde ciddi ve kıymetli bir şahsiyet. Kimseyle bu şekilde alay etmek küçüklüğünü göstermez. O halde... O halde bu mektup gayet ciddi ise düşünmek gerek. Senin için bulunmaz fırsat azımsanmaz Saif, hazır kendi reklâmını yapar, bedavadan bastırırın; daha ne istersin?

Oturup, bu gayet kibar, seni en can alacak yerinden vuran mektuba cevap ver, projelerini anlat, eserlerinin mevzuunu söyle. Şu tâbi basacak, şu gazete rica ediyor, ama ötekine vermek istemiyorum, de. Bir roman, iki hikâye kitabı ismi söyle. Şu kitaplarımı yeniden bastıracağım, de. Beş senedir üstünde çalıştığım eserimi nihayet bitirebildim, de. BAŞTANBAŞA ANADOLU isimli seyahat notlarını çıkacak, de.

De oğul de, Amma işte ben o güzel mektuba cevap vermemek, verememek nezaketsizliğinde bulunacağım. Vereceğim cevabı neşreceklerini sanmadığım için (zaten o suallere bir cevap da alamayacağım için) şu kıymetli genç arkadaşların büyük fedâkârlıklarla çıkardıkları dergide yazayım dedim. Sanki bu sualler bana bir iki sene evvel sorulmuş gibime geldi. Hemen kâğıda kaleme sarıldım.

Hikâyelerimi kitaplarda toplamak hoşuma gidiyor, hem de elime beş on para geçiyor. Evet, devede kulak bile değil, ama ne olsa on formalık bir hikâye kitabına yüz lira kadar veriyorlar. Yüz lira bu. Az para mı?.. Basmak istiyor, bir götüreceğim. Bu günlerde de pek parasızım, Nasıl etmeli? Ada-

Saif Faik aramızdan göçeli tam 16 yıl oldu: 11 Mayıs 1954, salı. Tüm önemli kişilerin ardından kolayca söylenir bir söz vardır: Yeri doldurulamaz! Niye? Gelişim çizgisinde hiçbir gerçek sanatçı o yitmiş sanatçıya öykünmez de ondan. Bir koşudur bu; soluğu tükenen, bayrağı öte ellere verir ve sürüp gider serüven. Saif Faik'in yerini doldurmak? Bönce bir girişim olur bu; nedeni de, onun doğal yaşamıyla bağdaşmış bir öykü türünü yenilemek olanaksızlığı. Onun dilini, onun izlenimlerini, onun acun-yaşam görüşünü... Kısacası, hiçbir sanatçının yeri oncacık doldurulamaz, yeltenenler güne gider ille... Saif Faik kimin yerini doldurdu ki? Bizse, şöyle yapmayı yeşledik: 1 - onun kitaplarında olmayan, ama çok ilginç bir yazısını tâ 1949'dan aktarmak; 2 - Onu tanıyan sevenlerin, kızanların kısacık anılarını şuracığa sığıştırmak. Sevenleri gündünden çoğalsın, diyelim...

YAŞASIN EDEBİYAT

Saif Faik

ma gidip de, bir hikâye kitabım var, basarmısın, denir mi? İyisi mi, bizim Arad'ı yollarım. İsterlerse o zaman götürürüm.

Canım ressam Arad ne oğlandır. Gözlüklerinin altındaki büyük ve kahverengi gözlerinden dostluk akar. Ona her derdini söyleyebilirsin, dinler. Elinden gelirse işini de görür:

— Arad, oğlum, şu... benim hikâyelerimi basar mı dersin?

— Basmaz olur mu? tabii...

— Konuşur musun?

— Şimdi.

İki gün sonra yazılar elinizde, o suratını gördükçe insana fenalıklar gelen kitapçı efendinin karşısındasındır.

— Arad konuşmuş da, hikâyelerimi getirdim.

—Peki, Biz bir okuyalım da...

İki ay sonra uğrarsınız. Şimdi kitap çıkarmanın zamanı değildir. Ne verirse kabul edeceksiniz artık. Ah, bir elli liralık verse.. Verir mi dersin? Ama elliden aşağı vallahi vermem. Yüz lira isterim önce. Nasıl istersin, birader, yüz? Değer mi? dersin kendi kendine. Hem verir mi? Seksen istiyeyim, elliye razı olayım, dersin.

Ama artık kitapçının önünden geçerken içeriye girmek korkunç, azaplı bir hâl alır. Yine de girersin. Hiç kitaptan söz açmadan çakanlara bakarsın.

— E, ne var ne yok, dersin. Satışlar nasıl?

—Birader, bu sıra kitap okuyan yok. Ne idi o iki sene evvelki furya. Nedir bu memleketin hâli?

Kitapçı ile beraber üzüldünüz. O sevimsiz, çehre mahzun, sırdaş, ve hemhâl bir hâl alır. "Bekliyelim, biraz beklileyelim" de karar kılarınız.

İşte tam onbirbuçuk ay geçmiştir. Onbuçuk ayda basılıp basılmıyacağına bir karar almak lazımdır.

Hiç olmazsa parasını versin de, ne zaman isterse o zaman bassın kararıyla her gün geçerken içeriye şöyle bir göz attığımız kitapçıya kat'i bir konuşma yapmak üzere gidersiniz. Yüzünden daha kitabı basmak için vakit saat gelmediğini her haliyle anlatan kitapçıya, nihayet hemen dükkânda verilmiş bir kararla:

—... Bey kardeşim. Şey... Başka birisi basmak istiyor da kitabı. Şu müsveddeleri...

— Hay hay kardeşim, yarın uğrayın, müsveddeleri alın.

Kitapçıdan çıkınca dünya yıkılmış sanmayın. Dudağınıza bir ışıltı oturtur, şerbetçide bir mandalina şerbeti yuvarlar, vay namussuz herif vay, dersiniz.

Ertesi gün kitap koltuğunuzdadır. Herşeye rağmen bu kitap basılmalı. Şu yüz lirayı almalı. Hiç olmazsa iki hafta için artık para derdi olmamalı.

Kim basar bunu? Birdenbire hatırıma gelir. Hemen koşarsınız ona.

Hiç ummadığınız bir hâlde kabul edilmiştir. Bir sürü hikâyeye bırakırsınız. İçinden sizin en sevmedikleriniz seçilir. Hiç hoşlanmadığınız bir isim kapağa yerleştirilir. Halbuki siz bundan iki sene evvel o kitabınızın ismini düşünmüş, bulmuş, hattâ bir kapakçıkta ilân bile etmişsinizdir. Meselâ ismi "Kestaneçi Dostum"dur. "Kestaneçi Dostum" hikâyesini bir dostluk duyarak yazmışsınızdır. Kitap ismi iyi olmasa, hikâye kötü bile olsa, canınız öyle çekiyordur. Hayır, "Kestaneçi Dostum" hikâyesi bile kitabınıza girmez. Tashihini bile yapamazsınız.

Yüz lira çoktan bitmiştir. Kitap gözünüzden düşmüştür. Kitap halinde çıkarken düzeltmeyi tasarladığınız yerleri, cümle düşüklüklerini bile düzeltmeden, düzeltmek canınız istemeden, kitaptan soğumuş bir halde kitabınız ortaya çıkıvermiştir. Sizin midir bir başkasının mıdır? şüphesi içinde kucağınıza atılan bir piç gibi bahtsız kitabı imzalarsınız: "Sevgili kardeşim Ahmet'e saygılarımla."

Bu böyle, bin dokuz yüz bilmem kaç kadar böyle sürüp gidecektir. Ve yine bir bin dokuz yüz bilmem kaçta kitap bastırmak, yazı yazmak takatinden mahrum, nalları dikeceksinizdir. Ve yine bir bin dokuz yüz bilmem kaçta, sizi kimseler hatırlamayacaktır. Yaşasın edebiyat!

OLÜ

Bir donuk gözlerle seyrederek yıldızları
Toprağın altında ama o yine görür
Gökyüzü durgun / lacivert / irak
Kayıp durur bir yere geceleri

Ne kötü bir yalnızlık eskiden böyle değildi
Unuttu sevileri o en sıcak iççeklerle
Şimdi iki yanına uzanmış zavallı elleri
Kentin gömütlüğünde ıslak ve biraz üşümüştür

Siyami Özel

Artık karımsın. Süzülen bir güvercin içim. Sofrada iki olduk, yatakta bir. Bu olay yanımda soyunmanı, ya da dişini fırçalamamı gerektirmez. Sen bana en karadut gözlerinle bak. Ben en geceleri geride ıttıktım. Hem usunu indirebilirsin raftan. "İki kere iki dört eder" de, korkma. "Yağ"de, "tuz" de, "bakkal" de. Kapıdan sırtüstü çıkacağımızı düşün. Birazdan çocuğumuz olacak. Gül düşecek evimize bir yaprak. Sofrada üç, yatakta yine tek olacağız. Unutmayacağım ellerini bir gün. Ellerin ak, ellerin geceler kadar uzun. Ellerin pembe gelinim benim.

Bir savaş sonrası değildi oysa, Dalların meyvadan kırılmadığı. Şu sizin ışksız

İKİLİ SÖYLEŞİ

2

Güngör ÖZMEN

kalmışlığımız.

Sen öğretmensin. Gözüm, kulağım, elimsin. Güvendiğim dağlarsın ki hiç kar yağmayacak. Tutar kulağımı çekersin. Gül biter orada fırdolayı. Hiç güneşi bitmez mi tebeşir kokan ellerinin ATATÜRK'leyin. Bu ahmet, bu şükrü, bu hasan. Çokluğuna imreniyorum durup durup. Çok sakallı bir baş düşer önüne. Kubilay düşer, 31 Mart düşer. Bir savaş sonrası değildi oysa, tezekte aş pişirmek için. Oyuncaksız çocuklar için, göyneksiz çobanlar için. Elma şekeri bir yaşam. Seninle aydınlanır toprak damlar. Yol, su, elektrik, Sen benim direnişim, bilinçli gücüm, tükenmeyen umudumsun kolumda.

Hiç mi hiç bir özenim yok, André Breton için bir övgü yazısına girişmeye. Ne ki, tam 50 yıldır dostuz, bildiklerimi, kişiliği üstüne izlenimlerimi söylemek de, nenden, içimden geliyor..

Yitip gidişinden duyduğum sınırsız üzüncü karşın, yine de bir öfke kabarıyor içimde! Niyesi de, André'nin ölümünden buyana, onun için ileri - geri söylemelere içerlediğinden.. "Gerçeküstücülüğün Bayraktarı", "En soylu Düzyazıcı", "Yasacıl Bakışlı".. Daha da neler neler! Bu tanımlamalar kuşkusuz öyle ya; bu lafeleri niye öncelikli amazlar André Breton'un ulu ozanlardan biri olduğunu, tüm öte erdemlerinde önce? Daniskası haksızlığın!

Apollanaire tanıştırdıydı bizi. Yaralıydı, daha tam dirilememişti Apollanaire; bakım evindeki yatağı ucunda rasgeldik André ile. Kimin usuna gelirdi ki, o merhaba'cık tam yarım yüzyıl süregidecek?

André'yi üstünkörü tanımlamak istemi yorum. Güç iş, çünkü onu anlayabilmek çok güçtü.. Bakıyorsunuz, çelebi, uygarca davranışlı; bir de bakıyorsunuz, deli - bozuk, saldırganlıkta birinci! Hele o DADA döneminin abartmalı gösterilerini anısıyorum da... Katı yürekli, nâmert, bir çalgındı sanki, Oysa, bu tür davranışlardan tiksindirirdi doğal yapısı gereğince! Pişmanlıkları..

Çok kendine özgü bir huy'u vardı ki, beni hep afallatmıştı: Bayıldığı şeyleri, imrendiklerini alaşağı etmekte duyduğu "zevk". İşte, sayrıca diyebileceğimiz bir eğilimiydi bu onun. Bir önceki kuşağı çok

aşan beğenisi itiyordu belki de onu bu çikışlara; az raslanır bir nitelik sezgisi vardı. Kimi tutkuları üstünde tartışılabilir, ama, özensizliği söz konusu olamaz.

Şu kezki acı'na karşın, ilkten belirlemek dileğimde olduğum yönü, André Breton'un katıksız bir şair oluşuna inancımdaydım. Bu yönü gitgide daha da somut bir değer anlamı kazanacak kanısındayım.

André Breton

*

Philippe SOUPAULT

Yıllar yılı birlikte geçti yaşamımız; Şiirler, düşler, anılar... Rimbaud, Freud, Lautréamont, Apollanaire, Reverdy... Bu arada en bağıpıtmızı iki hafta içinde bütünlemek "sözleşme"si bile vardı! Sözde becerdik de: Adı "Les Champs Magnétiques"di, Jacques Veché'ye adamıştık. Adını SURREALİZM kodduğumuz bu çıkışların tanıtım yazısını yazdıktan sonra, başbaşa

okuyup, kahkahadan kırılmıştık. Yine de tüm sorumluluğu üstüne alarak "Le manifeste du Surrealisme"i yayımladı. Ve bu dönemde iki yapıtı örnekçe sundu: "Mont de Piété", "Clairede Terre"... Hırçın eleştirici P. Reverdy, beğendi bunları, övdü.

André'nin gelişim aşamalarını yansıtan, belirliyen öbür yapıtlarını buracıkta anmam gereksiz. Ne ki, şu özelliğini ille de belirtmek boynuma borç: Az önce andığım o yapıtlar, olağanüstü bir yankı uyandırmış ve sanatçının inandırıcı gücünü, "esri"sindeki kişisel etkinliği saptamışlardır. Şu da var: André, tüm başarısına karşın, kendi yağıyla kavrulamıyordu; bir tedirginlik, güvensizlik içindeydi hep.. Bu kanıma örnek olsun diye şu olaya da değinirim: Benjamin Péret, en yakın arkadaşlarından biriydi ve hep André'nin tutumuyla dalga geçirdi. Oysa, André "hayran"dı Péret'e. Ve bu içten bağ sonucu - kendine aykırı düşse de - "Anthologie de l'Humour Noir"ı yayınlamakta bir sakınca görmedi!

Evet, André'nin bir de "resim" konusunda önlenmez sevisi vardı. Çevresindeki çağdaş resamlardan çoğunu etkilemiştir de diyebilirim, ki çoğu bugün en "ünlü"lerdendir... Ağabeyce tutumunu, ilgisini yadsımazlar elbette. Ayrıca, Paris kahvelerinde toplanan şiir gönüllülerine yakınlığı da az şey midir?

Son olarak bir öğüncümü söyleyeyim: Şunca yıllar boyu - birbirimizi irkitmeden - hep DOST kalabildik.

Çeviren : M. E.

Bir giz gibi eski çağlar ötesinden
kim çözecek çözülmemiş bir düğümü
Her gün karartılmış duygulardır
gözümüzde anımsatan ölümü

Zamana meydan okurcasına
ışık hızını aşırır düşünceler
Bir Merih yalnızlığı çöker içime
bir Jüpiter dünyasıdır geceler

Eski çağların aç hayvamı dinazor mu
yutmuş aydınlığı bir solukta
Yıldız kıvılcıkları kararır dünyamızı
bekleşirken gözlerimiz boşlukta

ESKİ ÇAĞLAR ÖTESİNDEN

Avram VENTURA

Sarhoş bir gemi kürek çeker dalgalara
deniz feneridir karanlığı aralar
Bir umut sızır o ölgün ışığından
İçinde yitirilmiş dalgalar

Altın Çağa gözyaşları ırmak olur
akıtır mutluluğu umarak
Tüm insanlık dışı düzene bir set çekip
kardeslik denizine ulaşacak

Bir enkizasyon bıçağı peşimizde koşturur
ta eski çağlar ötesinden
Akutur ağı sanki içimize her nefes
daha yaşarken binlerce kez öldüren

İzlediğimiz Sergiler

Jülide A. Ünal sergisinde, Özbilen'le

JÜLİDE ATILMAZ — ÜNAL /SÜLEYMAN VELİOĞLU.

Galeri I'de, ortaklaşa bir sergi bu. İki sanatçı da 10'ar tablo sunuyorlar. Birbirini hiç andırmaz, apayrı resim anlayışlarının ürünü 10'ar tablo.. Öncelikle **Bn. Atılmaz - Ünal**'inkiler üstünde duralım : Sanatçı bu kez ,değişik bir tutumla çıkıyor karşımıza; gerçi bildik yalnızlığından, duyarlığı ağır basan istif düzeninden kopmamışsa da, kesin figür'ü öteleyivermiş; salt leke kaygısında bir soyutlamanın peşine düşmüş. İyi etmiş mi? Sanımızca, pek değil... Önceki yapıtlarında "insan"ı kurcalayan, belirliyen bir plastik çabası vardı; oysa şimdi bir başka yapıyı yönteminin yeğliyor. Umarız ki, bu tutumu, daha bizce, kendince

diği A. Güler'in objektifinden Eloğlu'nun fotoğrafı üzerine 4 dizesi ile bir deseni yer alıyordu. İlgili izlenen sergide, tabloların yarısından çoğu İzmirli sanatseverlerce alındı.

"öz"lü yapıtlara erebilmek ola...

Dr. Velioglu ise, şartı bir aşamada: Yıllar önceki, kılı kırk yaran çizgisel tutkusundan tümünden caymış, yine o çok tutarlı titizliği içinde 10 yapıtını güvenle sunuyor. Güvenle dedik; bu deyimim uyarlığına da şöylesine tanımlayalım: Süleyman Velioglu, "teknik"te ustalaştıkça, anlam'ı da daha belirgin kılabilmenin olasılığını deniyor bu kez. Yani "plastik" öğelerin, anlatımdaki önemini saptıyor. Nedir ki, "bizce" bir işlemden çok uzak bildirisi: Manastırda pinekliyen "hemsireler", acısı gizli oğlu "surat"ları, gecekondu iris evcikler... İlle de TÜRK olsun diye bir savımız yok ya, yine de "bizden" bir ressamın bu tür yabancılaşması düşündürüyor insanı. Hele bu ressam, bir "psikiyatri" uzmanıysa!

★

METİN ELOĞLU

Metin Eloğlu dostumuz. "İk-yaz" adını verdiği sergisini, 4 - 18 Mayıs günlerinde İzmir Devlet Konservatuvarı'nda açtı. Sanatçının 28 figüratif, 3 soyut tablosu ve A. Özbilen'in "tahta oyma" olarak uyguladığı A. Güler'in objektifinden Eloğlu'nun fotoğrafı üzerine 4 dizesi ile bir deseni yer alıyordu. İlgili izlenen sergide, tabloların yarısından çoğu İzmirli sanatseverlerce alındı.

NASIP İYEM

Sanatçının bu kezki çalışmaları epey değişik türde: Sıkça yinelediği papatyaların süsleyici niteliği yambaşında; Hitit, Asur kabartmalarını ansatan, salt Anadolu kokan "mask" türünden yapıtlar, istiflemeler.. Ama, Bn. İyem, tümünde de kendine özgü bir duyarlığı, duyuruculuğu noksatsız bütünlüyleymiş; birinden ötekine sekerken kişiliğini de taşıyor. İlkten kaba -saba izlenimi veren o çok "kati"msi yapıtlara eğildikçe, özellikle kadınsı bir duyarlılığı ipince ayrıntılarını, bilinçli biçimlemelerini görüyorsunuz. Son olarak şunu diyebiliriz: Seramik sanatının gerektirdiği araç - gereç olanaklarının kısıtlılığına karşın, Nasip İYEM, değme seramikçilerimizin çok üstünde bir başarı çizgisine erebiliyor; uğraş saygısına, emekçi güvenine, çıdamlı çalışma yordamına yaslanarak...

AGOP ARAD

Arad, 1940'lardan buyana o kendineözü, ilginç çizgisini yine sürdürüyor. Taksim Galerisi'ndeki bu yeni sergisi o sağlam çizginin yeni bir aşamasını yansıtıyor. Bir başka yön de var Arad'ın resimlerinde; sanki Sait Faik'in insanlarını görür gibi oluyorsunuz: Balıkçılar, bir park kanepesine yığılıp kalmışlar, caddede ortasında dertleşenler, yapayalnızlar, yoksul bir çevrenin üzgünleri, kar-

man - çorman bir ortamın şaşkınlıkları, gözleri evinden uğramış balıklar, binsen batacak sandallar. Sanatçı bu "kesin figüratif" tutumunda gitgide bir öyküsel anlam da katıyor yapıtlarına; ama "resim"ın ana kurallarını hiç yadsımadan. Tertemiz bir işçilik, desen titizliği, renklemede özgünlük, anlam saygısı başlıca öğeleri ressamın, A. ARAD, şu 30 yıl içindeki çabası ve genel tutumuyla, gerçekçi bir sanatçının köken ilkelerini, kaypaklıklarını da böylece özetliyor, denebilir.

NURAN ARGUN

Bu genç sanatçı - eğer D. G. S. A. daki konuk öğrenciliğini saymazsak salt kendi çabasıyla yetişmişlerden, Kolay sanılan "soyut" a yeltenmeyip, "figüratif" i yeğlemesi, insan'ı konu olarak seçmesi de özellikle övülmeye değer. Kimi tuvallerinde Modigliani'yi ansatacak bir yapı düzeni varsa da, kendi çizgilerini, kendi renklerini tez bulabileceği inancını veriyor genellikle. Guvaj ve füzen çalışmalarında daha başarılı. Konuşmalarında daha başarılı. Köşlemedi: "Sevdiğim ressamların başında Van Gogh gelir. Ve de klâsikler. Non - figüratif'e ısınmadım bir türlü yağlıboya ile çalışmayı işlemler bakımından yetersiz buluyorum. İnsancıl sevgiyi, ilişkileri önemseydiğimden, gelecek çalışmalarında ERO-TİK bir yönümlü uygulamak a-macındayım".

ERGÜN ÖZAYDIN

Fotoğraf'ı bir sanat çizgisine gerçekten erdirebilmiş bay Özaydın'ın ilk sergisi bu. Objektifi hep İNSAN'a çevrik; bir lokma uğruna yaşamlarını sürdürmek zorundaki insanlar'a. Doğaya da bu açıdan bakıyor. Toplumcu kişiliğinin etkisiyle, Doğumuzun, gecekondularımızın, yoksun halkımızın çilesinden çok başarılı kesitler veriyor. AK - Kara dengelemesinde biçimsel oyunlarla konuyu bulanırdırmadan, öz'ün çarpıcı yönünü, anlamını yansıtabilmeğin ön kaygısı. Sergi, Beyoğlu Şehir Galerisi'nde.

olan - biten

210 ressam ve 36 heykeltıraşın birer yapıtlarıyla katıldıkları XXXI. Devlet Resim ve Heykel Sergisi sonuçlandı ve resim'de Hasan Kaptan, heykel'de İsmail Hakkı Öcal birinci ödüllerini aldılar.

Bayan şairlerimizden Sevgi Balın (Arısan)'ın bir şiirinin bestelenerek plak yapımı için şairine 5 bin lira teklif edildi.

Bu yılki "Sait Faik Hikâye Armağanı"nı, "Direğin Tepesinde Bir Adam" adlı hikâye kitabıyla Zeyyat Selimoğlu kazandı. Darüşşafaka Cemiyeti'nin düzenlediği yarışmaya 10 hikâyecimiz katılmıştı.

Dergimiz yazarlarından Dr. Celâl Arabacıoğlu dostumuz, Adana'da bir trafik kazası geçirdi. S. S. K. Hastahanesine yatırılan arkadaşımıza geçmiş olsun der, kısa zaman içinde sağlığına kavuşmasını dileriz.

Geleneksel DYO resim sergisi, 16 mayısta DYO'nun Kültürpark'taki pavyonunda açıldı. EGE'nin 14 ilini içine alan yarışmada 92 tablo sergilendi ve ilk üç dereceyi Balkan Naci İstinyeli, Aydın Akdeniz ve Bilâl Erdoğan paylaştılar. Gravür'de ise Leman Dökmeci birinci ödülü aldı.

Bağdat Türk Kültür Merkezi'nde, Büyükelçimiz Pertev Subaşı'nın ilgilileriyle düzenlenen "Fotoğraflarla Bugünkü Tür-

kiye" ve "Fotoğraf ve Kitaplarla Atatürk" sergilerinden sonra yılın ilk resim sergisi bayan Nafia Ersaver'nin idi. Yılın ikinci sergisi ise, mühendis Selâm Garip Dahil'in tahta heykel ve oymaları; Ahmet Ersaver'nin yağlıboya tablo ve afişlerle açıldı.

Samsun "Güzel Sanatlar Cemiyeti"nce düzenlenen Hasan Oral'ın resim, Necibe Öncü'nün şiir sergileri 17 mayısta Bafra Gazi İlkokulu'nda açıldı.

NEDRET SELÇÜKER

Nedret Selçüker, 10 yılda kendisine gelen ve içleri istek dolu, şiir dolu 50 bine yaklaşıktan mektuplardan seçerek ayırıp saklayabildikleriyle ilginç bir sergi açtı, Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü salonunda. Mikrofonda şiiri sevdiren, yurdumuzun "kuş uçmaz - ker-

van geçmez" köylerindeki, kentlerindeki radyo dinleyicilerine bile şiir zevkini aşlayan Selçüker'i, öncelikle sanatçılara, sanatseverlere duyduğu saygıdan ötürü kutlamak isteriz.

SAMIYE UMUL ve Minik Öğrencileri

Beyoğlu Şehir Galerisi'nin iki salonunu tıka-basa dolduran 18 öğrencinin 80 tablosu karşındayız. "Özel İlke Anaokulu" nun 4'üncü sergisi bu. Okulun kurucusu, yöneticisi, öğretmeni ve her şeyi Samiye Umul, 3 - 5 yaş

arası bu körpeçik yavrulara adanmış kendini. Öyle ki, yazları bile ayrılamıyor onlardan, Tatil yapamıyor; 15 - 20 gün için de olsa, biryerlere gidemiyor, yılın yorgunluğunu çıkaramıyor. Övünülesi çabası bu işte, Bn. Umul'un.

Plastik sanatlarla daha geniş yer veremeyişimize üzülüyoruz. Örneğin, Hasan Şenay'ın "Görüşüm - III" fotoğraflarından; bir amatör sanatçı Mehmet Arpaçık'ın resimlerinden; anne - oğul Kadriünisa ve Teoman Aydemir'lerden Nihat Darcan'ın desenlerinden ve yazarlarımızı dizgiye verdiğimizde henüz açılmamış bulunan Tiraje'nin Galerisi'ndeki sergisinden söz etmeliydik. Ne ki, sütunlarımıza sığışamıyoruz bir türlü. Ama, "bir muştumuz olacak" diyelim size şimdilik, 3 sayı sonra 4'üncü yılımıza girerken, tasarımlarımızı günışığına çıkarabilirsek..

DIYALEKTİK DÜŞÜNCE

3. sayfadán

kunt bir anıt değil, yıkılmayışı "mucize" sayılabilecek iğreti bir yapı; insan kafasının en şaşırtıcı ve inanılmaz bir serüvenidir, matematik.." (F. Gonseth - Le fondements des Mathématiques, pg. 214 -)

Matematik düşünce, temelini duyusal deneylerde bulur. Duyu verilerinden davranarak, "zihin", soyut kavramları ortaya kor ve daha sonra, onların yerine saymaca (conventionnel - itibarı) simgeler kullanır. Bu öğeler yordamıyla da, matematikçi, tüm ussal sandığı süreçlerle, yepyeni bir "zihinsel" acun kurur verir. Ne var ki, F. Gonseth'in son yıllarda gösterdiği gibi, geometride; sezgisel, deneyimsel ve ussal öğeler, yanlar birbirleriyle kenetlidir.

Matematik, bütünsel soyutlamaya varmak amacındadır. Deneyden tümüyle kurtulmak ve kendini belitleştirmek, yani, "zihin" yönünden özgürce konulmuş bağımsız ve kendiliğiyle yetinebilen bir yöntem olarak varolmak ister. Ama salt soyutu arayış ve tüm belitleşme çabası, dilediği ergeye varamaz. "Her soyut kurguda, bir yana

atılması olanaksız sezgisel bir çapak bulunur." İşte, "eşit" sözcüğünün anlamını eşit olarak algıladığımız şeyleri belli - belirsiz düşünmeksizin kavrayabilmemiz de bunu gösteriyor.. Ayrıca, matematiğin usavurma bilimi, fiziğin de deneysel bilimlerden olduğunu belirliyerek, ikisi arasında bir karşıtlık yaratılmaya yeltenmek de hiç doğrulanamaz. Çünkü, matematikçi de kimi kez açıktan açığa, kimi kez de dolaylı olarak "zihinsel" bir deneyime başvurur. Bu sonuncu deneyim için, simgeler üzerinde çalışmayı örnek gösterebiliriz. Nedeni de şu: Burada bilgin kişi, her tür deneyden kopuk gibi görünen, ama anlamlarını ancak peşpeşe yinelemiş deneylerle dopdolu bir geçmişten edinen simgeler üstünde çalışmaktadır.

GÖLGEDE GEZİNTİLER

— Hikâyeler —

Behiç DUYGULU

Yeditepe Yayınları - 4 Lira

"Kuramcı ile deneyiciyi bağlayan ilişki gevşeyebilirse de, hiç mi hiç, yitmez. Bilimsel araştırma; biri, gözlenebilir acunla bağlantısı olmayan kuramsallık ve matematik; öbürü, gerçeklerin dolaysızca kavrandıkları deneysel bir düzeyde, yani birbirinden apayrı iki oluşumda gerçekleşememektedir. Oysa bunun tam tersine, gözlemci, ancak tek kurama bağılılığıyla gözlemliyelebilmekte; matematikçinin soyut kurguları da sezgisel temeller desteğiyle geçerli ve tutarlı olabilmektedir. İnsan, karmaşık edimler ve düşünceler arasında geçerek gerçek bilgiye ulaşır. Bilimsel araştırma da, birbirinden apayrı tutulduklarında, kolayca kavranılmayan bu iki ucun, yani katkısız düşünüş ve deneyimin arasında durmadan gidip gelmektedir."

Öyleyse, matematik, eskidenberi söylene-geldiğince, deneyöncesi (apriori) bir bilim dalı değildir. Matematiğin belitleri ve kavramları, kendilerini doğurmuş olan deneye bağlanmaktan kaçınamazlar. Yoksa, öz anlamlarını yitirmek durumuna düşüverirler. Usavurma'larında ve köken kurgularında, her matematikçi ille de somut deneylerinden yarar görür.

Gelecek sayıda : "Diyalektik Düşünce, IV." MANTIK'ta.

MUTLULUK
DOLU
GÜNLER
SİZİN
OLSUN

Delta Reklamcılık

TÜRKİYE
HALK
BANKASI

Bütün bankacılık hizmetleri için eminizde olan Türkiye HALK BANKASI, size daha iyi hizmet edebilmek için servislerini - IBM makineleri ile teçhiz etmiştir. Çalışmalarımızda "Emniyet ve Sürat" parolamızdır.

Güney 64

MİLLİ TASARRUFUN
SEMBOLÜ

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

Güney 65

Hayatınızın
her devresinde
huzur
ve güven

içinde
olabilmeniz için...

tasarruflarınızı
AKBANK ta
toplayınız.

Güney 66

TURKIYE
GARANTI BANKASI A.Ş.

KURULUŞU: 1946

Sermaye ve ihtiyatları yekûnu :
50.000.000. — lira

YURT İÇİNDE 133 ŞUBE

TAASRUF MEVDUATINDA HARBIYE ve
FENERBAHÇE'DE TAM KONFORLU APART-
MAN DAİRELERİ ve ZENGİN PARA
İKRAMİYELERİ

GARANTI BANKASI

Güney 67

bütün
tasarruflarınız
için

HER YERDE HER ZAMAN
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ZİRAAT BANKASI

Güney 68

Basın 60101 - A. 20130

güney güney güney güney güney güney

Sahibi ve Sorumlu Yönetmeni : ATIF ÖZBİLEN — Yazışma ve Posta Havalesi : Atif Özbilen, P.K. 1355 İstanbul — Ebusuut Cad. Erdoğan Sok.
No 6/8 Sirkeci. Tel. : 26 26 85 — Akbank Beşiktaş Şb. Hesap No. 22787 — Basıldığı yer : Halk Matbaası, Tel. : 22 19 98 — Abone : Yıllık
30, altı aylık 15 TL. — Gönderilen yazı ve resimler geri verilmez. "Güney" adı sözedilmedikçe aktarma yapılamaz.